

MATERIAŁY

Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej
1976, z. 12

RYSZARD MARCINIAK

KSIĘGOZBIÓR AUGUSTYNA DZIAŁYŃSKIEGO (1715 - 1759) WOJEWODY KALISKIEGO

W dziejach polskich zbiorów bibliotecznych schyłek czasów saskich wyznacza początek nowej epoki. W połowie XVIII wieku wśród postępowych kręgów społeczeństwa książka zyskała na znaczeniu, w związku z czym inaczej zaczęto się z nią obchodzić. Pojawiły się pierwsze katalogi zbiorów, wielkie rezydencje magnackie fundowały sobie ozdobne biblioteki¹. Próba napisania dziejów polskich zbiorów bibliotecznych tamtych czasów, ich oddziaływanie na kulturę społeczeństwa w przededniu oświecenia, wymaga uprzedniej analizy poszczególnych bibliotek domowych².

Z połowy XVIII w. zachowała się tylko niewielka liczba inwentarzy bibliotecznych, głównie bogatego mieszczaństwa, duchowieństwa i szlachty³. Pochodzący z tego czasu (1759) inwentarz ksiąg Augustyna Działyńskiego, wojewody kaliskiego, z kilku przynajmniej względów zasługuje na osobną publikację i omówienie. Notuje on stan użytkowej biblioteki wojewody, polityka, jednego z przedstawicieli bogatej szlachty wielkopolskiej u schyłku czasów saskich. Umożliwia, przynajmniej fragmentarycznie, opierając się na zasobach Biblioteki Kórnickiej, odtworzenie księ-

¹ Periodyzacja dziejów bibliotek w Polsce nakreślona przez J. Lelewela w dziele *Bibliograficznych ksiąg dwoje* (T. 2. Wilno 1826 s. 108) ostała się do naszych czasów. Zob. J. Grycz: *Historia bibliotek w zarysie*. Warszawa 1949 s. 73 - 76; W. Nowodworski: „*Bibliograficznych ksiąg dwoje*” *Joachima Lelewela*. Wrocław 1959 s. 228; J. Zathę, A. Lewicka-Kamińska, L. Hajdukiewicz: *Historia Biblioteki Jagiellońskiej*. T. 1. Kraków 1966 s. 314, 378; H. Więckowska: *Tradycje nowoczesnego bibliotekarstwa polskiego*. [W:] *Twórcy nowoczesnego bibliotekarstwa polskiego*. Wrocław 1974 s. 6.

² O znaczeniu badania zawartości księgozbiorów por. między innymi Z. Staniszewski: *Inwentarze biblioteczne wieku XVII i XVIII w rękopisach Ossolineum*. „*Ze skarbca kultury*” Z. 7: 1955 s. 192 - 198; W. Jabłońska: *Inwentarze i katalogi biblioteczne w zbiorach rękopiśmiennych Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich*. „*Ze skarbca kultury*” Z. 20: 1969 s. 73 - 78.

³ Zob. Staniszewski, *op. cit.* s. 207 - 209. W Bibliotece Kórnickiej zachowało się również kilka inwentarzy bibliotecznych z tego okresu. Por. też H. Bogdanow: *Literatura społeczno-polityczna jako wyraz zainteresowań szlachty krakowskiej w XVIII wieku*. „*Studia o Książce*” T. 3: 1973 s. 345 - 374, artykuł napisany na podstawie analizy 102 inwentarzy bibliotecznych zachowanych w księgach grodzkich i ziemskich dawnego województwa krakowskiego.

gozbioru Augustyna; to z kolei pozwala na zilustrowanie procesu narastania zbioru rodzinnego Działyńskich od kilku pokoleń wstecz. Wreszcie, inwentarz ten stanowi podstawę do oceny zbiorów rodzinnych Tytusa Działyńskiego, które stanowiły załączek Biblioteki Kórnickiej⁴.

1. AUGUSTYN DZIAŁYŃSKI

Augustyn Działyński urodził się 28 VIII 1715 r. jako najstarszy syn Józefa i Marianny z Potulickich Działyńskich⁵. Ojciec zanotował w Kroniczce rodzinnej, że stało się to „w Kościelcu na ten czas w probostwie ob defectum Residencyi”, pod znakiem Lwa, planety Jowisz, a „ci, którzy się pod temi planetami rodzą, do wszelkich cnot są sposobni za chwałą Pana Boga”⁶. O jego szkolnej nauce nic nie wiadomo pewnego. Kasper Niesiecki w swoim herbarzu pisze jedynie, że „Augustyn i Marcin (Działyńscy) tych czasów jeszcze w szkołach”⁷. Ponieważ jego wiadomości opierały się częściowo na informacjach uzyskiwanych z jezuickich domów zakonnych⁸, można postawić hipotezę, iż około r. 1730 obaj bracia uczyli się w szkole jezuickiej; być może w rezydencji jezuickiej w pobliskich Chojnicach⁹.

Najpóźniej w r. 1734 obaj znajdowali się już z powrotem w posiadłości ojca, z pewnością na zamku złotowskim¹⁰. Tutaj Augustyn i Marcin rozpoczęli przygotowania do życia publicznego, przystępując — chyba pod wpływem ojca — do spisy-

⁴ Inwentarz ksiąg Augustyna Działyńskiego, spisany po śmierci właściciela w r. 1759 (rkps 7235), nie został wykorzystany dotychczas w pracach nad dziejami Biblioteki Kórnickiej.

⁵ Rkps BK 7235: odpis metryki chrztu. Istnieją dwa, stosunkowo obszerne, biogramy Augustyna Działyńskiego, jeden pióra Juliana Bartoszewicza (*Encyklopedia powszechna* Orgelbranda. T. 7. Warszawa 1861 s. 863 - 864) i drugi napisany przez W. Konopczyńskiego (*PSB* VI, s. 78 - 79). Oba zawierają jednak nieścisłości, szczególnie w datach.

⁶ Kroniczka rodzinna pisana ręką Józefa Działyńskiego znajduje się w: rkps BK 613 k. 251 - 253.

⁷ K. Niesiecki: *Korona polska...* T. 2. Lwów 1738 s. 124. Dane o rodzinie Działyńskich pochodzą z lat 1730 - 1735 (Niesiecki zanotował śmierć Jakuba Działyńskiego 1730 r. nie wspominając jeszcze o śmierci Józefa 1735 r.).

⁸ W. Dworzaczek: *Genealogia*. Warszawa 1959 s. 112; zob. też S. Załęski: *Jezuici w Polsce*. T. 3. Lwów 1902 s. 1118 - 1122.

⁹ Rezydencja jezuicka w Chojnicach znajdowała się w tym czasie u szczytu popularności (zob. m. in. A. Uppenkamp: *Geschichte der Stadt Konitz...* Konitz 1873 s. 57 - 62). Stamtąd też pochodzi rkps BK 134 wymieniony w inwentarzu ksiąg Augustyna Działyńskiego (Aneks poz. 197). Imiona jego dwóch synów: Ignacy i Ksawery, przypominające najwybitniejsze postacie zakonu jezuickiego, stanowią z pewnością relikwety jezuickiego wychowania.

¹⁰ Zamek złotowski dziś nie istnieje. Z dwu zachowanych jego inwentarzy (z lat 1695 i 1713) okazuje się, że wbrew utartym opiniom nie został on doszczętnie zniszczony przez Szwedów w r. 1657, lecz że był zamieszkały jeszcze w XVIII w. (Archiwum Państwowe Miasta Poznania i Województwa Poznańskiego, akta majątności konarzewskiej — dalej cyt.: AAP, Konarzewo 2321 k. 25 - 26v i k. 77). Por. też *Ziemia złotowska*. Praca zbiorowa pod red. W. Wrzesińskiego. Gdańsk 1969 s. 263. Widok zamku z okresu „potopu” znajduje się w dziele S. Puffendorfa *Histoire du regne de Charles Gustave roy de Suede...* Nuremberg 1697 po s. 300.

wania własnych sylw. *Silva rerum* Augustyna nosi tytuł *Manuskrypt z roznych zebrany autorow Ao 1735* (zob. Aneks poz. 36a); Marcin na swojej położył następujący tytuł *Notata epistolarum sive epistolae variae discursus et aliqua fragmenta variis rebus circumstantiis servientia... Die 11 januarii 1735* (poz. 7). *Silva rerum* Marcina wykazuje przewagę tekstów politycznych i sięga chronologicznie aż do pierwszej połowy XVII w. Na k. 38 - 53 dopisał mu ojciec „Do mow w każdej materyi służące sensa”.

Józef Działyński zmarł w Złotowie w tymże r. 1735¹¹, pozostawiając majątek Augustynowi i Marcinowi; dwie młodsze siostry: Magdalena (ur. 1719) i Teresa (ur. 1720) wybierały się do klasztoru¹². Majątek ojcowski był znaczny. Zmarły do otrzymanego w spadku po rodzicach Kościelca¹³ dołączył klucz złotowski, uzyskany w r. 1715 w działach majątkowych po stryju Janie Działyńskim i jedynej jego córce Annie¹⁴. Po drugim stryju Jakubie z Działynia, zmarłym w r. 1730, uzyskał prawa do części Pakości i Działynia — siedziby rodowej Działyńskich.

Po śmierci ojca Augustyn i Marcin pozostali najprawdopodobniej nadal w zamku złotowskim, trwając we wspólnocie majątkowej do r. 1738¹⁵. Podziału dóbr ojczystych dokonali dopiero w marcu tego roku¹⁶, kilka miesięcy po ślubie Augustyna Działyńskiego z Anną Radomicką, współdziedziczką wielkiej fortuny wymarłych po mieczu Radomickich¹⁷. Dwa lata później obaj bracia dokonali kolejnego podziału schedy rodowej po zmarłym w r. 1739 stryju Aleksandrze Działyńskim, kanoniku gnieźnieńskim. Marcin pisał się wówczas dziedzicem Działynia, Pakości, Krajunki i Potulic¹⁸. Na siedzibę obrał sobie Zalesie na Krajnie, skąd najczęściej datowane są jego listy do Augustyna¹⁹, który przeniósł się do dóbr żony w województwie poznańskim.

Jeszcze w r. 1735, w okresie wspólnoty majątkowej, Augustyn wystawił bratu pełnomocnictwo do zarządzania dobrami, gotując się przypuszczalnie do kariery politycznej²⁰. Wstępem do niej miało być nabycie grodowego starostwa nakielskiego

¹¹ Datę śmierci zanotował Augustyn w kroniczce rodzinnej (BK 613 k. 253).

¹² Teresa Działyńska wstąpiła do zakonu sakramentek w Warszawie, Magdalena wyszła ostatecznie za mąż za Wiktora Raczyńskiego (należną jej spłatę z majątku ojczystego uzyskał dopiero jej syn Kazimierz Raczyński w latach 1763 - 1764, zob. rkps BK 5756).

¹³ Podział majątku między braćmi Zygmuntem, Aleksandrem i Józefem, synami Pawła i Magdaleny z Leszczyńskich Działyńskich, odbył się w r. 1713 (rkps BK 769 s. 405).

¹⁴ Akt działowy przyznawał mu „Złotów cum fortalio” (tamże s. 435 - 440).

¹⁵ Tamże s. 501.

¹⁶ Tamże s. 533.

¹⁷ Ślub odbył się 1 X 1737 r. (wiadomość z kroniczki rodzinnej Anny Radomickiej pisanej na końcu *Summy duchownej*, rękopiśmiennego modlitewnika, rkps BK 48 s. 267).

¹⁸ Rkps BK 769 s. 559.

¹⁹ Rkps BK 7245 k. 123 - 187.

²⁰ Rkps BK 769 s. 502. W papierach po Augustynie Działyńskim zachował się fragment zatytułowany *Mowy na seymiku sredzkim; miana ode mnie będący posłem za panowania króla Augusta Drugiego 1732 do prześwieatnych woiewodztw [wielkopolskich] od krola Augusta* (rkps BK 7259). Augustyn miał wtedy 17 lat.

od kasztelana kowalskiego Wojciecha Bnińskiego w r. 1736²¹. W tym samym roku dwudziestoletni starosta został wybrany marszałkiem sejmiku w Środzie²². W tym czasie Działyńscy, tak jak większość szlachty wielkopolskiej, pierwotnie zwolennicy Stanisława Leszczyńskiego (stryj Aleksander przebywał nawet w r. 1734 przy boku pretendenta w oblężonym Gdańsku²³), przeszli na stronę Augusta III. Toteż kiedy sejmik średzki wybrał 4 posłów na sejm pacyfikacyjny do Warszawy²⁴, znalazł się wśród nich i Augustyn Działyński. W pozostałych po nim papierach zachował się tekst mowy sejmowej²⁵. Na dokumencie elekcji Augusta III „sub tempus comitorum pacificationis die nona mensis Julii a. d. 1736” figuruje też jego podpis²⁶. Z następnych lat zachowało się mnóstwo notatek Augustyna związanych z uczestnictwem w zjazdach i sejmach tego czasu, potwierdzających ogólną charakterystykę jego działalności politycznej, którą dał Władysław Konopczyński pisząc o nim jako o zwolenniku reform skarbowo-ustrojowych²⁷. Nominacja na województwo kaliskie w r. 1750

²¹ Rkps BK 507 - 509. *Herbarz polski* A. Bonieckiego (T. 5. Warszawa 1902 s. 160). i idący za nim W. Konopczyński (*PSB* VI, 79) podają błędną datę nabycia starostwa nakielskiego 1739. Dochody z tego starostwa, obejmującego jedno miasto, 2 folwarki i pięć wsi, wynosiły po wojnach szwedzkich XVII w. tylko 643 złp. i 29 gr (Rutsch: *Chronik und Beschreibung von Nakel...* Nakel 1875 s. 15), na początku XVIII w. wzrosły do ponad 4 tys. złp. (fragment inwentarza starostwa z r. 1701 (?) – APP, Konarzewo 2301 k. 52 - 60), czyli dorównywały prawie dochodom z pierwszej połowy XVII w. (*Lustracja województw wielkopolskich i kujawskich 1628 - 1632*. Cz. I. *Województwa: poznańskie i kaliskie*. Wyd. Z. Guldon. Wrocław 1967 s. 200 - 201). W czasie II wojny północnej na Krajnie szalała zaraza powodując wielkie wyludnienie tych terenów (fragmentaryczne dane o tym w APP, Konarzewo 2255). Musiało to odbić się również na dochodach starostwa. Jeszcze w r. 1773 dochody te sięgały zaledwie 1349 złp. (F. Żmizdiński: *Struktura agrarna starostwa nakielskiego do 1772 r.* „*Studia Historyczne Wyższej Szkoły Nauczycielskiej w Bydgoszczy*” T. 1: 1971 s. 53).

²² S. Pomykaj: *Sejmiki wielkopolskie w Środzie w latach 1733 - 1763*. Kalisz 1932 s. 12.

²³ J. Korytkowski: *Pałacy i kanonicy katedry metropolitalnej gnieźnieńskiej od roku 1000 aż do dni naszych...* T. 1. Gniezno 1883 s. 241.

²⁴ Pomykaj, *op. cit.* s. 12.

²⁵ W. Konopczyński przypuszczał, że Augustyn posłował już w r. 1735 na sejm warszawski udaremniony przez opozycję stanisławowską (*PSB* VI, 78); wydaje to się jednak wątpliwe, wiadomo bowiem, że Augustyn był trzykrotnie uczestnikiem sejmu (J. Płochocki: *Kazanie pogrzebne przy złożeniu serca... Augustyna na Działyniu i Kościelcu Działyńskiego miane*. Poznań 1759 s. C₆), w tym dwukrotnie na sejmach warszawskich 1736 i 1746 (*Dyariusz sejmu z r. 1746*. Wyd. W. Konopczyński. Warszawa 1912 *passim*). Na sejmie grodzieńskim 1752 r. Augustyn był obecny jako senator (zob. Aneks poz. 239f). Działyński wymieniany jako poseł na sejmie grodzieńskim 1744 r. to Jakub, chorąży kaliski (M. Skibiński: *Europa a Polska w dobie wojny o sukcesję austriacką*. T. 2. Kraków 1913 s. 289 - 290). Na inne sejmy za życia Augustyna województwa wielkopolskie nie wysyłały swych posłów (Pomykaj, *op. cit.* s. 35).

²⁶ *Volumina legum*. T. 6. Petersburg 1860 s. 316.

²⁷ Augustyn Działyński notował między innymi: „Zaczynamy seymy w zamieszaniu, kończymy w niezgodzie y takie głosy formuiemy ktore żadna libertas sentendi nie powinna autorisare”. Nie ośmielając się wystąpić otwarcie przeciw liberum veto stwierdzał jednak z bólem: „Liberum veto zaszczyt niegdyś wolności przed całym prostituimus światem” (rkps BK 7259). Ale, by być w zgodzie z faktami, trzeba również odnotować zamieszanie, które spowod-

i otrzymany trzy lata później Order Orła Białego²⁸ stanowiły — jak napisał cytowany już Konopczyński — kres kariery politycznej Augustyna, który później udzielał się jeszcze w pracach komisji skarbowej wielkopolskiej²⁹.

Augustyn Działyński zamieszkiwał po ślubie w majątku dziedzicznym żony, w Konarzewie pod Poznaniem, w pałacu zbudowanym jeszcze w latach 80-tych XVII w. przez Andrzeja Aleksandra Radomickiego, dziada żony³⁰. Anna Radomicka wniosła mu w spadku po rodzie Radomickich szereg posiadłości w centrum Wielkopolski; po śmierci Marcina Działyńskiego w r. 1746 został jego jedynym spadkobiercą. W sumie miał ogromny majątek skupiony w kilku kluczach na Kujawach, w Wielkopolsce i w ziemi dobrzyńskiej. Jednakże gdy umierał w Konarzewie 13 maja 1759 r., długi jego wynosiły blisko 1 milion złotych polskich³¹.

2. OPIS INWENTARZA BIBLIOTECZNEGO I TRUDNOŚCI IDENTYFIKACJI KSIĄG W NIM SPISANYCH

Na polecenie wdowy sporządzono wówczas między innymi *Regestr... rzeczy pozostałych po śmierci SP JW Jmci Pana Augustyna Działyńskiego wojewody kaliskiego roku 1759 d. 5 Junii*³². Spisano w nim przede wszystkim broń, ubiory i kosztowności zamknięte w kilkunastu skrzyniach oznaczonych kolejnymi literami alfabetu. W tym czasie powstał też nie datowany *Inwentarz Xiąg Jasnie W.JMci P. Wojewody kaliskiego pozostałych tak polskich iak łacienskich francuskich manuskryptów do skrzyni sub litera A (i B) zamkniętych*, podpisany przez Annę Działyńską wojewodzinę kaliską³³.

Inwentarz pisany jedną ręką zawiera 254 pozycje. Oryginalna numeracja obejmuje księgi skrzyni A; numerację ksiąg skrzyni B doprowadzono tylko do pozycji 71

wał na sejmie warszawskim w r. 1746. Wstrzymał wtedy na kilka godzin obrady z powodu niesprawiedliwej, zdaniem posłów wielkopolskich, kolejności głosów przyznanej im za posłami krakowskimi. Dziennik tego sejmu tak pisze o pierwszej sesji: „Lecz imp Działyński poseł poznański pierwszy zatamował głos, i tak tylko in silentio a raczej infructuoso murmure, kilka strawiono godzin” (*Dziennik sejmu z r. 1746... s. 2 - 6*. Wydawca niesłusznie widział w tym pośle ojca Augustyna, Józefa, zmarłego już w r. 1735).

²⁸ Augustyn Działyński otrzymał Order Orła Białego 3 VIII 1753 (S. Łoza: *Historia Orderu Orła Białego*. Warszawa 1922 s. 80).

²⁹ Papiery w: rkps BK 771, 772, 7238.

³⁰ Testament Andrzeja Aleksandra Radomickiego z r. 1690 wspomina już istniejący pałac budowany z wielkim nakładem kosztów (APP, Konarzewo 2368 k. 2). Por. też *Sztuka baroku w Wielkopolsce*. „Biuletyn Historii Sztuki” R. 20: 1958 s. 56; *Dzieje Wielkopolski*. T. 1 do roku 1793 pod red. J. Topolskiego. Poznań 1969 s. 760 - 761.

³¹ Rkps BK 7235. Augustyn Działyński nie spisał testamentu (zob. Płochocki, *op. cit.* s. A_{2v}). Datę śmierci i opis pogrzebu podaje „Widok żałobny dwóch znakomych pogrzebów... Augustyna Działyńskiego... y ... Brygitty z Działyńskich Czapski...” Poznań 1762 k. 1 - 2.

³² Rkps BK 7235 k. 1 - 5, 13 - 15.

³³ Tamże k. 21 - 23.

(reszta uzupełniona przez bibliotekarza porządkującego archiwum gospodarcze Działyńskich)³⁴. Opisy inwentarzowe, zwyczajem epoki, zredagowano niedokładnie³⁵. Nazwisko autora dzieła podano bardzo rzadko, opuszczając wówczas z reguły tytuł. Przeważają dwu- lub trzywyrazowe określenia wzięte z karty tytułowej. Wszędzie brak miejsca i daty wydania książki. Przy każdej pozycji podano liczbę tomów.

Po określeniu szczegółów bibliograficznych książki³⁶ należało sprawdzić pozycje kórnickie i spróbować ustalić egzemplarz należący do kolekcji Augustyna Działyńskiego³⁷. Zdarzało się, że o identyfikacji decydował tytuł grzbietowy, nierzadko odmienny od tytułu właściwego, a czasami wręcz mylący. Charakter niektórych zapisów wykluczał z góry możliwość dotarcia do właściwego druku, np. „Xiazka francuska w biały pergamin oprawna” (poz. 127). Dwie pozycje (99 i 254) podają dzieła francuskie w łącznej liczbie 30 i 59 woluminów! Stopień trudności ustalenia właściwych tytułów potęguje fakt nagminnego przeinaczania wyrazów łacińskich i francuskich.

Podobne kłopoty nastręczała identyfikacja rękopisów kórnickich z „manuskryptami” *Inwentarza*, których opisy w stosunku do pozycji notujących druki są jeszcze bardziej ogólnikowe; najczęściej podają jedynie format lub rodzaj oprawy! *Inwentarz* notuje nadto kilka tytułów dzieł bez określenia „manuskrypt”, które jednak można utożsamiać tylko z rękopisami Biblioteki Kórnickiej (poz. 187, 197, 207). Czasem, jak się wydaje, słowo manuskrypt zastąpiono określeniem książka pisana (poz. 18, 34, 154, 231). Stąd też i tu niejednokrotnie identyfikacja wydaje się problematyczna, mimo iż próby utożsamienia dokonano po uprzednim wybraniu ze zbioru rękopisów kórnickich tych, które należały lub mogły należeć do Augustyna Działyńskiego. Wyboru dokonano biorąc pod uwagę następujące dane: a) zapiski proveniencyjne, b) własnoręczne notatki członków najbliższej rodziny, c) założenie hipotetycznej własności rękopisów powstałych w pierwszej połowie XVIII w. i nie posiadających obcych not proveniencyjnych z tego czasu³⁸. Po tych zabiegach i po porównaniu wybranych pozycji z tytułami *Inwentarza* pozostało 48 rękopisów, które można wiązać ze zbiorami Augustyna Działyńskiego. Jeden z nich znajduje się obecnie w Bibliotece Raczyńskich w Poznaniu (sygn. 224)³⁹. Tak więc na 57 woluminów rękopisów

³⁴ Kilkakrotne pomyłki liczbowania zmusiły do wprowadzenia w niniejszej publikacji podwójnej numeracji dalszych pozycji.

³⁵ Zob. co na ten temat pisał już Lelewel, *op. cit.* s. 107; Staniszewski, *op. cit.* s. 195.

³⁶ Za pomoc w rozwiązaniu kilku „zagadek identyfikacyjnych” dziękuję p. mgr Zofii Krajewskiej.

³⁷ Głównie na podstawie zapisek proveniencyjnych.

³⁸ Owe rękopisy poddano jeszcze jednej próbie. W Bibliotece Kórnickiej istnieje kartoteka proveniencji rękopisów zawierająca szereg informacji wynotowanych z bogatego archiwum bibliotecznego. Za jej pomocą zdołano wyeliminować rękopisy nabyte przez Tytusa czy Jana Działyńskich w XIX w.

³⁹ Jest to jeden z trzech równo oprawnych tomów zawierających odpisy laudów sejmiku średniego — dwa pozostałe znajdują się w Kórniku. Przejście tego tomu w ręce Raczyńskich

pisów notowanych w omawianym *Inwentarzu* jedynie 9 nie znalazło swego odpowiednika wśród obecnie znanych rękopisów. Nie można oczywiście wykluczyć, że przynajmniej niektóre z nich kryją się jeszcze w Bibliotece Kórnickiej, ale albo ich identyfikacja opierająca się na wymienionych wyżej trzech kryteriach zawodzi lub też, że rękopisy te nie weszły do kolekcji Tytusa Działyńskiego czy wreszcie zaginęły podczas niespokojnych epizodów dziejów kórnickich. Pełne opracowanie rękopiśmiennej części biblioteki domowej Augustyna Działyńskiego będzie możliwe dopiero po przeprowadzeniu dokładniejszych badań kodykologicznych w związku z przygotowaniem kolejnych tomów *Katalogu rękopisów staropolskich Biblioteki Kórnickiej XVI - XVIII w.*

Prócz rękopisów ujętych w *Inwentarzu* w Konarzewie znajdowało się jeszcze całe archiwum domowe obejmujące korespondencję wojewody (dziś kilkanaście woluminów) i akta gospodarcze związane ściśle z majątkiem ziemskim i stanowiące oparcie w nieustannych procesach i pretensjach spadkowych⁴⁰. Kilka lat po śmierci Augustyna wdowa sporządziła sumariusz akt konarzewskich podając w nim opis 158 plików akt. Wykorzystała do tego starą księgę gospodarczą majątności runowskiej (?) na Krajnie, usuwając z niej uprzednio karty zapisane. Tytuł tego sumariusza przypomina najlepsze wzory stylu barokowego: *Pamięci wieczystej wzmianka. Dzieje umarłych wspierające potrzeby żyjących to jest dla pamiętniejszej rzeczy zadawnionych wiadomości świętej pamięci Jaśnie Wielmożnego Augustyna na Kościelcu i Działyniu Chrabie [!] Działyńskiego wojewody kaliskiego po przeznaczonych przodkach... porządek znajdujących się in Archiwu papierów teraz ... Ignacemu i Xawierowi Działyńskiemu ... przez ... matkę ku ich użytecznej sprawie ... w roku 1765 spisany*⁴¹. Wspomnieć trzeba, że wśród papierów osobistych wojewody znajdował się nieoprawny tekst *Głosu wolnego*, dziś wprowadzony do zbioru rękopisów kórnickich (rkps BK 2593).

3. PROWENIENCJA KSIĄG Z BIBLIOTEKI AUGUSTYNA DZIAŁYŃSKIEGO

Noty proveniencyjne zachowane na księgach pochodzących z biblioteki Augustyna Działyńskiego pozwalają na zarysowanie wcześniejszych dziejów tego zbioru.

było możliwe tylko przed powstaniem kolekcji Tytusa Działyńskiego; być może, że został wypożyczony z Konarzewa jeszcze przez siostrzeńca Augustyna, Kazimierza Raczyńskiego, wojewodę poznańskiego, po którym dziedziczył Edward Raczyński, fundator Biblioteki Raczyńskich w Poznaniu, gdyż w r. 1970 w bibliotece pałacowej w Konarzewie notowano już tylko: „Laudorum Sredensium z herbem J. W. Działyńskich w oprawie czerwony xięgow 2”.

⁴⁰ Już po działach majątkowych między Augustynem a Marcinem ten drugi pisał do brata o klucz do akt majątkowych, bez których będzie zgubiony w czekającym go procesie (rkps BK 7245 k. 163 - 164, list z 8 VIII 1743 r.).

⁴¹ APP, Konarzewo 2579. W rkps BK 7183 znajduje się między innymi „Registr papiorow w skryni żelazney w Konarzewie JW Domu Działyńskich y do dóbr ich należących spisany 14 8bris 1750” (zanotowano w nim 23 fascykuły akt od 1611 do 1724 r.).

Najłatwiej prześledzić losy rękopisów, z których tylko 6 (na 48) pozostaje bez wyraźnego „przydziału”; w wielu wypadkach można ustalić z dużym prawdopodobieństwem, a czasem i z zupełną pewnością, twórców rękopisów. W trzynastu wypadkach ojcem duchowym rękopisu był sam Augustyn Działyński, 12 wiąże się ściśle z jego bratem Marcinem. Józef Działyński posiadał przynajmniej kilkanaście rękopisów, głównie miscellaneów, i pewną liczbę ksiąg drukowanych. Niestety, nie miał zwyczaju podpisywać ich własnym nazwiskiem, tak że tylko na druku Solskiego *Geometra polski* (Kraków 1683 - 1686) widnieje ciekawsza notatka: „IMCi Panu Józefowi z Kościelca Działyńskiemu M. Stanisław Waryski pożyczył [skreślone i nadpisane:] darował roku 1708 dn. 2 września” (poz. 134)⁴². Trochę więcej wiadomo o rękopisach, z których kilka nosi wyraźne ślady jego ręki. Około r. 1720 napisał własnoręcznie księgę *Ad domum Dialynse[ianam] spectantia* zawierającą teksty ważnych dla niego aktów majątkowych (poz. 120). Posiadał też odpisy transakcji majątkowych zawieranych przez jego ojca Pawła i stryjów, synów Zygmunta Działyńskiego, wojewody brzeskiego kujawskiego. Ostatnie teksty w tym rękopisie dotyczą już osobistych spraw Józefa Działyńskiego z lat 1711 - 1713 (poz. 44b). W rękopisie BK 613 znajdują się „Sententiae ex variis excerptae authoribus”, a na końcu kroniczka rodzinna Józefa rozpoczęta wpisem o ślubie autora zapiski z Marianną Potulicką (poz. 34). Kilka sylw zawiera materiały polityczne z czasów Augusta II (np. poz. 36d i poz. 200 opatrzona tytułem *Epitaphium*)⁴³. Wyżej wspomniano już, że Józef Działyński dopisał się do sylwy syna Marcina (poz. 7). Gdyby sześć owych sylw „bez przydziału” zawierających teksty z czasów Jana III i Augusta II przypisać Józefowi Działyńskiemu, jego zbiór wzrósłby do pokażnej liczby 11 rękopisów. Do tego należałoby dodać rękopisy pozyskane przez Józefa ze spadków. Zapewne w Kościelcu, głównej siedzibie swego ojca Pawła, znalazł *Summariusz majątności kujawskich* z lat 1677 - 1685 (poz. 108)⁴⁴. Po matce, Magdalenie z Leszczyńskich, mógł odziedziczyć cenny rękopis zawierający oryginały listów carskich z gwarancjami traktatów polsko-rosyjskich (poz. 55). Prawdopodobnie z biblioteki dziada, Zygmunta Działyńskiego, wojewody brzeskiego kujawskiego, potem kaliskiego, przejął tylko kilka pozycji. Na dwu księgach znajdujących się później u Augustyna Działyńskiego widnieją wykaligrafowane noty proveniencyjne: „Inscriptus catalogo librorum Illmi Dni Sigismundi Działyński pal[a]ti[ni] Brzesten[is] capitanei Juniuladislauiensis”

⁴² Stanisław Waryski, autor licznych kalendarzy, był profesorem Akademii Krakowskiej (Estr. XXXII, 242 - 243).

⁴³ Przy analizie tej sylwy wyłoniły się trudności nie rozwiązane do końca. Zapis proveniencyjny na wyklejce przedniej okładki głosi: „Qui vult hoc libro potiri si sacerdos absolvat sex missas, si saecularis det pro totidem pro anima Josephi maximi peccatoris id postulantis J. Działyński mpp”. Tymczasem z całą pewnością można wykluczyć w tej notatce rękę ojca Augustyna, nie wiadomo też o żadnym innym Józefie Działyńskim tego czasu. Może ten bardzo osobisty zapis został podyktowany przez Józefa (synowi Augustynowi?).

⁴⁴ *Manuskrypt prowentów kujawskich* (poz. 107), pochodzący zapewne z tego samego źródła, pozostaje nie zidentyfikowany.

(poz. 227, 238). Na przednich, pergaminowych okładkach obu tych pozycji zachowanych dziś w Bibliotece Kórnickiej wymalowano duże, czarne liczby „17” i „71” odpowiadające przypuszczalnie numerom katalogu biblioteki pałacowej Zygmunta Działyńskiego. Niewykluczone, że prócz tych dwu ksiąg „uratowanych” przez Józefa z biblioteki dziada pochodził też rękopis związany z działalnością rodu Działyńskich (teksty z XVII w.) mający na pergaminowej oprawie numer „46” (poz. 33). W szczątkach papierów po wojewodzie brzeskim kujawskim, pierwszym z Działyńskich właścicielu Kórnika⁴⁵, nie zachował się żaden spis rzeczy; brak nawet testamentu⁴⁶.

Najstarszy „rodzinny” rękopis pochodzi z początku XVII w. i nosi tytuł *Annales domus Orzelsciae per Ioannem Orzelski castellanum Rogosnensem, capitaneum Costensem conscripti Anno dni MDCXI* (poz. 239/g). Przynosi on ciekawą wiadomość o zbudowaniu dworu w Runowie przez Jana Orzelskiego, który umieścił w kuli, na szczycie budynku, kilka numizmatów i notatkę przeznaczoną dla potomnych. Po kilkudziesięciu latach wydobyto z kuli ową notatkę i przepisano ją na wolnej kartce *Annalów*, które widocznie nadal pozostawały w Runowie, aczkolwiek majątek ten przeszedł już w ręce Działyńskich⁴⁷. W r. 1714, na mocy działów rodzinnych, Runowo dostało się Zygmunтови Działyńskiemu, bratu Józefa (ten ostatni przejął wówczas Złotów)⁴⁸. Wówczas też zapewne udało się Józefowi zabrać pewne księgi z Runowa, w tym owe *Annales* Orzelskiego⁴⁹. Dowodzić tego mogą notatki na jednej z ksiąg gospodarczych runowskich (z lat 1668 - 1671), pisane przez niego najpóźniej od listopada 1715 r. i kontynuowane przez jego żonę Mariannę z Potulickich od r. 1716 (poz. 239b)⁵⁰.

Józef Działyński przez koneksje żony wszedł w posiadanie przynajmniej kilku ksiąg po Potulickich. Wśród nabytków znajdował się z pewnością tzw. *Manuskrypt Sigismunda* (poz. 181) zawierający teksty dokumentów z różnych czasów, przeważnie

⁴⁵ Zygmunt Działyński nabył Kórnik od ówczesnego wojewody poznańskiego Andrzeja Karola Grudzińskiego w r. 1676 (zob. w niniejszym numerze „Pamiętnika Biblioteki Kórnickiej” R. Marciniak: *Biblioteka Kórnicka Tytusa Działyńskiego w r. 1826*). Po jego śmierci Kórnik przeszedł na syna Pawła i z kolei na wnuka Zygmunta Działyńskiego (brata Józefa). Zygmunt pozostawił tę majątność swej jedynaczce Teofili (1° voto Potulickiej, 2° voto Szoldrskiej).

⁴⁶ Papiery Zygmunta Działyńskiego znajdują się w Bibliotece Kórnickiej (rkps BK 7202 - 7205). Odpis kodycylu do testamentu — rkps BK 2831 k. 1 - 5.

⁴⁷ Paweł Działyński (1649), starosta inowrocławski, kowalski i nieszwski był właścicielem Runowa już w r. 1635 (APP, Konarzewo 2309 k. 2).

⁴⁸ Rkps BK 769 s. 435 - 440.

⁴⁹ Tytus Działyński we wstępie do wydania *Annales domus Orzelsciae... Posnaniae 1854*, pisze co prawda, że ich rękopis „Nuper incidi”, nie należy jednak tego tłumaczyć jako „nie-dawno odkryłem”, jako że posiadał go i zamierzał drukować już w r. 1829 (zob. *Korespondencja Joachima Lelewela z Tytusem Działyńskim*. Wyd. Z. Celichowski. Poznań 1884 s. 30, list Działyńskiego z 24 VIII 1829).

⁵⁰ Józef Działyński był już w Runowie w czerwcu 1714 r. (zob. jego list do Jakuba Działyńskiego z 26 VI 1714, rkps BK 7213 k. 88 - 89).

z epoki panowania Zygmunta III. Dzieło oprawne w brązową skórę, z renesansowymi zdobieniami obu okładek. Na k. tytułowej znajduje się napis: „Sigismundus”; na wyklejce przedniej oprawy wykalgrowano: „Sigismundus Tertius Dei Gratia Rex Poloniae...”, co dało tytuł do wpisu inwentarzowego. Liczne zapiski proveniencyjne pozwalają ustalić kolejnych właścicieli tego rękopisu aż do rodziny Potulickich włącznie⁵¹. Na k. 4v podpisał się „M[artinus] Działyński c[apitaneus] N[ac]lensis] mpp”⁵². Inny *Manuskrypt ocupacyi Pana Wojewody* (poz. 189) należał do Jana Potulickiego, który notował w nim między innymi „Epistolae variae in schola poeseos dictae... anno dni 1673” i „fabulae variae correctae”⁵³. Ze spuścizny po nim pochodzi też drukowana mowa J. Jugowskiego wygłoszona na pogrzebie Tomasza Działyńskiego, wojewody chełmińskiego, wydrukowana w r. 1715 (poz. 113).

Po śmierci Józefa Działyńskiego jego dwaj synowie podzielili się nie tylko majątkiem ziemskim, ale i ruchomościami, co zresztą przewidywał wyraźnie testament ojca spisany w Zalesiu 4 listopada 1735 r. („Mobilier ... na pół między synów cedere”)⁵⁴. Młodszy, Marcin, przejął wówczas przynajmniej trzy rękopisy z księgozbioru ojca, tzw. *Manuskrypt Sigismunda* i dwie sylwy (poz. 181, 34, 36d), sam zaś posiadał co najmniej jeszcze 12 dalszych. Z tych sześć nosi jego podpisy (poz. 7, 59, 60, 103, 104, 187), a na kilku kolejnych można dostrzec teksty wpisywane jego ręką⁵⁵. Zdarzają się wśród nich sylwy „historyczne”, sięgające swą treścią w głąb w. XVII, jednakże przewagę mają miscellanea z czasów saskich. Przebija z nich zainteresowanie Marcina czasami aktualnymi, a więc przede wszystkim okresem bezkrólewia po Augustie II, niefortunna próba Stanisława Leszczyńskiego powrotu na tron Polski i wreszcie sławnym pojedynkiem Adama Tarły z Kazimierzem Poniatowskim w r. 1744. Z kolekcji druków Marcina Działyńskiego znajdujących się obecnie w Bibliotece Kórnickiej 13 nosi jego podpis, z tego 11 tytułów wymienił omawiany *Inwentarz* (poz. 35, 43, 53, 100, 139, 146, 172, 185, 199, 229, 230). Dwa druki nie uwzględnione w spisie z r. 1759 to *Delineacja kontrowersji o sukcesyja*

⁵¹ U dołu k. 5 zapiska: „Jure me possidet Abrahamus Benike notarius Dirsouiensis qui me quatuor florenis 18 grossis a Dno Michaelē Voken Scabino Dirsoviensi emit. Anno Dni 1645” [skreślone], poniżej zaś notka: „Jac. Josephi Plachecki” [również przekreślona] i jeszcze niżej: „denuo gratia Josephi Plachecki possidet M. Potulicki”.

⁵² Marcin Działyński kupił starostwo nakielskie 28 IV 1742 r. od swego brata Augustyna za 100 tys. tyńfów (APP, Konarzewo 2301 k. 43). Ingres na starostwo nastąpił 30 VII 1742 r., jak świadczy o tym panegiryk łaciński napisany z tej okazji przez profesora kolegium jezuickiego w Poznaniu Jana Chryzostoma Sewerynowicza *Amor boni publici... Posnaniae 1742* (Estr. XXVII, 405).

⁵³ Jan Potulicki, wojewoda brzeski kujawski, stryj Marianny żony Józefa Działyńskiego, zmarł w r. 1726.

⁵⁴ Czytamy tamże: „sygnet zaś wielki z domu Potulickich dyamentowy Augustynowi synowi starszemu oddaie, Marcinowi zaś młodszemu mniejszy sygnet z skazą dyamentowy z sobolami leguie” (rkps BK 2787/2).

⁵⁵ Notki proveniencyjne, umieszczane przez niego z reguły na karcie ochronnej lub wyklejce przedniej oprawy, mogły w tych wypadkach ulec zniszczeniu; w wielu rękopisach brak było w ogóle oprawy (np. poz. 147).

Behmowq... 1726 (BK 38618), która mogła znajdować się w papierach gospodarczych, i Łukasza Opalińskiego *Polonia defensa contra Ioannem Barclaium...* Dantisci 1648 (BK 2432)⁵⁶. Pewne księgi mógł przejąć Marcin po swoim stryju Aleksandrze, kanoniku gnieźnieńskim. Dowodzą tego notatki proveniencyjne na dziele P. Leymana *Theologia moralis* (poz. 43), i to kolejno Aleksandra, Marcina i Augustyna Działyńskich⁵⁷. W *Connotatio zostawionych fatis ruchomych rzeczy...* *księdza Aleksandra Działyńskiego* z 27 XII 1739 r. wymieniono: „*Xiąszka Caroli Gustavi*”, z całą pewnością dzieło Samuela Puffendorfa zapisane w inwentarzu ksiąg Augustyna pod poz. 47, a dalej „*xiążeczków sub tytulo Cuda polskie 11*” i „*Książki w worze zapieczetowane*”⁵⁸. Ile z nich i które przeszły na własność Marcina — nie wiadomo; złe stosunki stryja z synowcami wykluczają ewentualność legatu⁵⁹. Jednakże, ponieważ Działyń dostał się po zmarłym kanoniku synowcom, mogli oni przejąć tam jakieś książki stryja, a nawet starsze papiery po poprzednim dziedzicu Jakubie Działyńskim⁶⁰. Przypuszczalnie w tej majątności wpadł im w ręce rękopis *Tronu ojczystego* Augustyna Kołodzkiego, należący jeszcze w r. 1732 do „Jana Chmielowskiego pisarza prowentowego z Działyńia” (poz. 207).

Można przypuszczać, że wiele książek francuskich, wydanych w Holandii, głównie w Amsterdamie, a notowanych w *Inwentarzu* z r. 1759, było uprzednio własnością Marcina, który studiował na uniwersytecie w Leydzie. Z kraju wyjechał najpóźniej w maju 1745 r.⁶¹ i 27 września wpisał się na uniwersytet w Leydzie jako „*Martinus comes Działyński capitaneus Naclensis Polonus*”; „*Studiosus Geographiae*”⁶². Rok później zmarł tamże w wieku 30 lat (15 września). Augustyn sprowa-

⁵⁶ Na k. 3 znajduje się pieczętka z herbem Łódzia i monogramem J-P (Jarosz Poniński kpt. gwardii królewskiej, koniuszy koronny w r. 1739).

⁵⁷ Aleksander Działyński, brat Józefa, został kanonikiem poznańskim już w r. 1714, studia w Rzymie (1721 - 1729) ukończył z tytułem doktora obojga praw. Mianowany w r. 1737 biskupem akcyreńskim, sufraganiem kujawskim, zmarł w r. 1739 (Korytkowski, *op. cit.* s. 240 - 242; S. Chodyński: *Biskupi sufragani wrocławscy. Z akt kapituły wrocławskiej...* Wrocław 1906 s. 70 - 72).

⁵⁸ APP, Konarzewo 2215 k. 15 - 18.

⁵⁹ Testament nie jest znany (Chodyński, *op. cit.* s. 71), nie ma go też wśród papierów kórnickich. Przechowywały się natomiast: nominacja na protonotariusza papieskiego z r. 1715 i formuła przysięgi biskupiej b.d. [1737] — dypl. BK 171 i 174.

⁶⁰ Obecnie rkps BK 7211 - 7213. Z ksiąg po Jakubie Działyńskim wiadomo tylko o jednej, że dostała się do biblioteki Augustyna. Było to dzieło Ładowskiego *Constituycje koronne y Wielkiego Xięstwa Litewskiego... krotko zebrane*. Warszawa 1685 (poz. 8a) — zob. *Regestr rzeczy ruchomych fatis olim śp. JWIm. Pana Jakuba Działyńskiego wojewodzica kaliskiego pozostałych spisany przez Józefa Działyńskiego w Działyniu w r. 1730* (APP, Konarzewo 2215 k. 12v).

⁶¹ Rkps BK 7241/1.

⁶² *Album studiosorum Academiae Lugduno-Batavae 1575 ad 1875* [rz.]. Hagae 1875 szp. 1008. Leyda była bardzo popularna w tym okresie. W latach 40-tych XVIII w. na tamtejszy uniwersytet zapisało się aż 28 Polaków (N. Hans: *Polish Protestants and their Connections with England and Holland in the 17th and 18th Centuries*. „The Slavonic and East European Review” T. 37: 1958 nr 12 s. 216).

dził jego ciało do kraju i pochował w kościele złotowskim⁶³. Przejął też po nim majątek ziemski i ruchomości, książki kupione w Holandii i gromadzone uprzednio w Polsce, w tym także resztę biblioteki ojca.

Przez koneksje rodzinne żony Augustyn Działyński zdobył niektóre przynajmniej książki po Radomickich. Andrzej Aleksander Radomicki, dziad Anny, spisując w r. 1690 swój testament polecał: „aby syn moy... nie gdzie indziej tylko w Akademii Krakowski był instituowany, tam gdzie cały Domek nasz od pradziadow swoją brał institutią, lubo tu w Wielkiej Polsce zrodzonych”⁶⁴. Niewykluczone tedy, że niektóre szkolne rękopisy z biblioteki Augustyna mogą pochodzić z kręgów Akademii Krakowskiej. Po Andrzeju Aleksandrze Radomickim przejął zapewne klocek złożony z kilku paryskich druków Arystotelesa i Cyserona (poz. 171). Posiadał nadto przynajmniej dwie sylwy Radomickich z XVII w. (poz. 44a i 118), podręcznik retoryki Stefana Józefa Radomickiego z r. 1676 (poz. 248c) i jeden z rękopisów gospodarczych (poz. 203)⁶⁵.

Być może, że z domu teściowej Augustyna, Doroty z Broniszów Radomickiej, pochodzi kilkutomowe dzieło Andrzeja Chryzostoma Załuskiego *Epistolae*, będące kiedyś własnością jej ojca Piotra Bronisza, kasztelana kaliskiego, starosty pyzdrowskiego (poz. 10)⁶⁶.

W swojej rezydencji w Konarzewie Augustyn Działyński zgromadził pokaźny zbiór ksiąg po przodkach i krewnych. W latach następnych został on wzbogacony jego rękopisami, darami i zakupami. Około r. 1747 Hieronim Gruszecki ofiarował mu swoje dzieło *Kopia starożytnych oryginalów* (poz. 86); posiadał też egzemplarz autorski *Kwestii politycznie obojętne* Franciszka Radzewskiego. Dziełko to wyszło w Poznaniu w r. 1743 z dedykacją „Augustynowi na Działyniu y Kościelcu Działyńskiemu” (poz. 233)⁶⁷. Adam Malczewski, jezuita, dedykował Działyńskiemu swą *Eloquentia propugnata* (Poznań 1751) zdobiąc wydanie wizerunkiem herbu Ogończyk. Egzemplarz kórnicki tego druku, oprawny w czerwony aksamit, pochodzi prawdopodobnie z daru autorskiego (poz. 137). U dołu karty tytułowej dziełka *Tessera divina* autor J. Ch. Sewerynowicz napisał: „Illustrissimo ac excellentissimo Augustino in Koscielec et Działyń comiti Działyński palatino Calissiensi [me] cenati suo offert author operis mpp” (BK 38212). Dziełko to nie figuruje w omawia-

⁶³ Data śmierci znajduje się w kronice rodzinnej (rkps BK 613 k. 253), opis pogrzebu – w jednej ze sylw Augustyna (rkps BK 977 k. lv – zob. poz. 36b).

⁶⁴ APP, Konarzewo 2368 k. lv.

⁶⁵ Wśród rękopisów kórnickich znajduje się prognostyk pisany w r. 1654 dla Macieja Radomickiego (stryjeźnego dziada Anny Działyńskiej) – rkps BK 649. Skądinąd wiadomo, że tenże Maciej darował testamentem swoje księgi Andrzejowi Radomickiemu, po którym dziedziczyła żona Augustyna (APP, Konarzewo 2368 k. 4). Prognostyk ten liczący zaledwie kilka kart mógł znajdować się poza zbiorem ksiąg Augustyna, w papierach osobistych lub archiwum gospodarczym.

⁶⁶ W archiwaliach kórnickich brak papierów po Broniszach.

⁶⁷ Obecnie w Bibliotece Kórnickiej znajdują się dwa egzemplarze tego dzieła, jednakże żaden z nich nie pochodzi z biblioteki Augustyna. Istnieje również ów tekst w rękopisie (BK 709).

nym *Inwentarzu* ksiąg Augustyna, podobnie zresztą jak i szesnastowieczne wydanie J. Zabarelli *De rebus naturalibus libri XXX* (Coloniae 1597) opatrzone notką: „Ex libris Augustini Działyński palatini Calissiensis”⁶⁸.

Nie sposób natomiast wskazać na dzieła kupione przez Augustyna; jeśli się zważy, że ostatni znaczny spadek, w którym znajdowały się książki, przypadł Augustynowi po śmierci brata w r. 1746, to można postawić hipotezę, że przynajmniej wydania po r. 1746 weszły do biblioteki Działyńskiego w drodze kupna. Liczbę tych książek, według *Inwentarza*, można ustalić na 36⁶⁹. W księgozbiorze Konarzewskim Augustyna przeważały jednak książki odziedziczone po krewnych, co wyjaśnia jednocześnie istnienie dubletów w zbiorze⁷⁰.

4. CHARAKTERYSTYKA KSIĘGOZBIORU

Po śmierci wojewody kaliskiego spisano w *Inwentarzu* 185 tytułów w 355 woluminach druków łacińskich, polskich i francuskich oraz włoskich i niemieckich, od XV w. poczynając a na wydaniach z r. 1758 kończąc. Niestety, nie udało się zidentyfikować 27 pozycji. W bibliotece Działyńskiego przeważały zdecydowanie dzieła XVIII-wieczne (około 120 tytułów), dzieł z XVII w. było 47, z XVI — tylko 16, prócz tego jeden inkunabuł: Cassiodorus M. A.: *Expositio in Psalterium*. Basel 1491 (poz. 49).

Dzieł łacińskich zanotowano 82; dzieła polskie dorównywały im liczbą (76 pozycji). Liczba dzieł francuskich pozostaje nieznana, podano jedynie przy nich liczbę około 100 woluminów, co może świadczyć o kulturze i zrozumieniu obcych prądów przez właściciela księgozbioru⁷¹. Znajomość języka francuskiego tak Augustyn, jak i Marcin mogli wynieść ze szkoły chojnickiej⁷². Z pewnością też Anna, żona

⁶⁸ Jest to jedna z niewielu zapisek proveniencyjnych wykonanych ręką Augustyna. Widnieją one obecnie jeszcze tylko na trzech książkach: łacińskich historiach rzymskich Tytusa Liwiusza (poz. 51), na słowniku francusko-łacińskim — jeszcze dziecięcą ręką: „Ex bibliotheca Augustini Działyński” (poz. 29) — oraz prawdopodobnie na karcie ochronnej gramatyki niemieckiej zapiska uszkodzona (poz. 222).

⁶⁹ Między innymi kupił, prawdopodobnie po r. 1738, od Józefa Wyganowskiego, komornika granicznego wschowskiego, *Inwentarz konstytucji koronnych Ładowskiego*. Lipsk 1733 (poz. 5a).

⁷⁰ Np. dwa egzemplarze *Volumina legum* (poz. 5 i 8), *Krotka annotacya seymow* Franciszka Pułaskiego (poz. 46 i 153), *Statuty Herburta* (z pewnością różne wydania — poz. 11 i 14).

⁷¹ O postępującym wpływie jęz. francuskiego pisze m. in. S. Łukasik: *La France et la Pologne à travers les siècles jusqu'à la Grande Révolution*. Paris 1933 s. 33 - 36; W. Smoleński: *Przezwrot umysłowy w Polsce wieku XVIII*. Warszawa 1923 s. 136, pisze, że w r. 1756 z czterech nastu konwiktorów Akademii Zamoyskiej wszyscy uczyli się francuszczyzny, jeden tylko niemieczyzny.

⁷² O nauce jęz. francuskiego w szkołach polskich XVIII w. zob. m. in. S. Bednarski: *Upadek i odrodzenie szkół jezuickich w Polsce*. Kraków 1933 s. 63; A. Nikliborc: *Les Manuels du français publiés en Pologne au XVIIIe siècle*. „Rozprawy Komisji Językowej Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego”. T. 3: 1961 s. 167 - 168; A. Nikliborc: *L'Enseignement du français dans les écoles polonaises au XVIIIe siècle*. Wrocław 1962.

Augustyna, posługiwała się nim, otrzymywała bowiem listy od najbliższej rodziny pisane po francusku⁷³. Wśród wydawnictw francuskich było parę książek typowo szkolnych (gramatyki, słowniki itp.), trochę literatury politycznej i wreszcie nieokreślone książki wpisane w dwu pozycjach w łącznej liczbie 30 i 59 woluminów. Można by przypuszczać, że pod pierwszą pozycją krył się zestaw małych książek z opisem poszczególnych krajów (Elzewirowe małe republiki) lub zbiory dziełek literackich⁷⁴.

W bibliotece Augustyna Działyńskiego uderza przede wszystkim dobry zestaw dzieł prawniczych, poczynając od zbioru praw Herburta (poz. 11, 14), Januszowskiego, obu wydań Mikołaja Żalasowskiego (poz. 17, 21), *Volumina legum* ze „skorowidzem konstytucji sejmowych” Ładowskiego (poz. 5, 8), poprzez książki z poszczególnych dziedzin prawa: Pawła Szerbica *Artykuły prawa Maydeburckiego*, Jana Werdy *Indigenat Ziemi Pruskiej* (poz. 61), popularne Czaradzkiego *Foridica novella seu Constitutiones* (poz. 223) do kompendiów prawniczych typu *Promptuarium legum* Augustyna Kołodzkiego (poz. 15), *Compendium legum* Gliszczyńskiego (poz. 202) i *Konstytucji* Kozuchowskiego (poz. 16)⁷⁵. Nie może to być jednak zaskoczeniem; Augustyn Działyński, dziedzic wielkiej fortuny, zdawał sobie sprawę, że jedną z gwarancji utrzymania jej jest dobra znajomość prawa, szczególnie prawa polskiego.

Jego start do działalności politycznej, udział w sejmikach i sejmach, sprawowanie urzędu wojewody, znajdują również swoje odbicie w księgozbiorze. Najpierw książki z zakresu wiedzy o przeszłości: w ówczesnym życiu politycznym operowano nagminnie argumentami historycznymi — wystarczy wejrzeć do tekstów mów sejmowych. Augustyn posługiwał się nieraz sam takimi argumentami, a w jego papierach znajdujemy notatki z dzieł historycznych⁷⁶. Pomijając księgi z historii starożytnej, które poznał zapewne w szkole, posiadał dobromińskie wydanie *Historii* Długosza (poz. 22), Joachima Bielskiego *Kronikę polską* (poz. 69), *Annales* Stanisława Sarnickiego (poz. 42), *Dzieje w Koronie polskiej* Górnickiego (poz. 68). Ulubioną formą popularyzacji naszych dziejów były zwarte opisy rządów poszczególnych władców polskich, jak Augustyna Kołodzkiego *Thron oyczysty abo Pałac wieczności w krotkim zebraniu monarchow, xiążąt y krolow polskich* (poz. 207) czy dziełko Lengnich *Historia Polona a Lecho ad Augusti II mortem* (poz. 82).

⁷³ W r. 1756 Anna Radomska starała się sama o pozyskanie nauczycielki Francuzki dla córek (zob. list L. Przyjemskiej do Anny — rkps BK 7262 k. 142 - 143).

⁷⁴ Prawdopodobnie zostały one kupione przez Marcina podczas jego studiów w Leydzie, aczkolwiek wiadomo również, że i Augustyn nabył kilka dziełek francuskich już po śmierci brata. O handlu książką francuską w Polsce zob. A. Nikliborc: *Osiemnastowieczny import książki francuskiej do Polski przez Kornów*. „Śląski Kwartalnik Historyczny. Sobótka” T. 16: 1961 s. 161 - 165; Smoleński, *op. cit.* s. 132.

⁷⁵ Z zakresu prawa kanonicznego poz. 67 i 45.

⁷⁶ Rkps BK 7259.

In medias res aktualności ówczesnych wprowadzała jednak szlachcica dopiero literatura polemiczna, która koncentrowała się na kształcie ustroju politycznego kraju⁷⁷. W zbiorze Augustyna można znaleźć opracowania Dawida Brauna o podstawach prawnych ustroju (poz. 125, 128), dziełko Konarskiego *Rozmowa ziemianina z sąsiadem o teraźniejszych okolicznościach* (poz. 229), *Historię życia... Stanisława I króla polskiego* (poz. 93), a wreszcie *Głos wolny wolność ubezpieczający* w rękopisie (poz. 224)⁷⁸. Dzieł Rubinkowskiego, Naramowskiego i innych bezkrytycznych chwalców epoki nie należałoby tu wymieniać — były jednak ówczesną rzeczywistością⁷⁹. Kapitałnym uzupełnieniem dzieł drukowanych do tych zagadnień były sylwy Augustyna, w których znajdowały odbicie najbardziej palące sprawy i co gorętsze momenty ówczesnego życia polskiego. Po ojcu i bracie przejął wiele tekstów dotyczących rządów Jana III i Augusta II, sam interesował się tym rodzajem ksiąg przynajmniej od r. 1735 (por. poz. 36a). Wkrótce po tym roku powstały z jego inspiracji kolejne sylwy zawierające materiały aż do r. 1758, w tym bardziej osobista — gdzie wpisywał między innymi kopie własnych listów (poz. 36b), inna — o charakterze historycznym (poz. 60) i wreszcie — *Manuskrypt concilium postcomitale z r. 1758* (poz. 102); w tych obradach senatu Augustyn Działyński nie brał już udziału. Wzorem szeregu magnatów tego czasu Augustyn prowadził ogromną korespondencję, która zastępowała nieraz bieżące wiadomości krajowe⁸⁰. Czytał również gazety francuskie (zob. poz. 205).

By spożytkować posiadaną wiedzę na zgromadzeniach publicznych, trzeba było opanować sztukę oratorską, która zresztą stanowiła jeden z głównych przedmiotów nauczania w szkołach szlacheckich⁸¹. Spośród rozpowszechnionych wzorów krasomówstwa polskiego tego czasu *Inwentarz* wymienia między innymi *Mówcę polskiego* Jana Pisarskiego (poz. 53), *Mowy sejmowe z roku 1738* (poz. 20), dziełko Samuela Wysockiego *Orator Polonus* (poz. 111), Jana Dębińskiego *Różne mowy publiczne*,

⁷⁷ Prymarne omówienie literatury polemicznej dają szkice W. Konopczyńskiego *Polscy pisarze polityczni XVIII wieku*. Warszawa 1966 s. 6 - 198; H. Olszewski: *Doktryny prawno-ustrojowe czasów saskich 1697 - 1740*. Warszawa 1961. Por. też Bogdanow: *Literatura społeczno-polityczna...* szczególnie s. 353 - 357.

⁷⁸ Prócz „inwentarzowego” rękopisu *Głosu wolnego* przechowały się w papierach Augustyna Działyńskiego luźne składki kompletnego tekstu tego dzieła, wyraźny znak zainteresowania się nim wojewody kaliskiego. Dziś opracione tworzą rękopis BK 2593. W Bibliotece Kórnickiej znajdują się jeszcze dwa rękopiśmienne egzemplarze tego dzieła, w tym autograf Władysława Sołdrskiego, wojewody inowrocławskiego, z wczesną datą 1741 (rkps BK 546).

⁷⁹ Konopczyński, *op. cit.* s. 53, charakteryzując czasy po restytucji Augusta II aż do jego śmierci, pisał, że było „to dwudziestolecie w naszych dziejach najmroczniejsze, rzeczywiście jałowe i bezjutrne”.

⁸⁰ Rkps BK 7243 - 7257.

⁸¹ W rękopisie „*Korona in animorum regni*” (poz. 187) zachowały się wykłady z retoryki prowadzone w szkole pijarskiej warszawskiej w latach 1694 - 1695. Teksty szkolne znajdowały się również w poz. 225 i 2.

seymikowe y seymowe (poz. 184). Nie trzeba dodawać, że niemało mów politycznych zostało wplecionych w sylwy domowe już przez Józefa Działyńskiego.

Z działalnością seymikową wiąże się wspaniały zbiór laudów średzkich: trzy tomy oprawne w skórę z superekslibrisem Augustyna Działyńskiego i monogramem A C in K et D D P C – Augustinus comes in Kościelec et Działyń Działyński palatinus Calissiensis (poz. 18). Obejmują one uchwały seymików wielkopolskich z lat 1601 - 1755.

Książki wiążące się ze znajomością polityki zagranicznej są mniej liczne, relatywnie do mniejszego zainteresowania się opinii szlacheckiej tą sferą zagadnień. Trochę ksiąg i rękopisów oświeślało stanowisko Rosji (najpotężniejszego sąsiada) wobec Polski. Można tu wskazać wymieniony już wolumin traktatów polsko-rosyjskich z XVII w. (poz. 55) i *Legatio Polono-Lithuanica in Moscoviam... anno 1678* (poz. 158). Kilka dzieł dotyczyło Turcji (poz. 217, 245), Szwecji (poz. 227, 235 i S. Puffendorfa *Vita Caroli Magni* – poz. 47). Materiałów związanych z dziejami i aktualnym stosunkiem Prus do Polski trzeba by szukać już w sylwach i w dziełach ogólnych dotyczących Polski, jakkolwiek Prusy Fryderyka II dały się już dobrze we znaki szlachcie wielkopolskiej. *Instrukcyja politykow* (poz. 198) i Wicqueforta *L'Ambassadeur et ses fonctions* (poz. 31) dotyczyły ogólnych zagadnień prowadzenia polityki i dyplomacji, nieobcych też rodzinie Działyńskich. Księgi geograficzne, w tym przynajmniej dwa atlasy, były własnością studenta geografii w Leydzie, Marcina Działyńskiego, zanim weszły do omawianego księgozbioru (poz. 28, 65, 76, 91).

Wiadomości najogólniejsze, należące do podstawowego zasobu wiedzy ówczesnej szlachty, czerpał Augustyn Działyński z tezaurusów i encyklopedii. Do ksiąg tego typu należały *Nowe Ateny* Benedykta Chmielowskiego – dzieło o układzie rzeczowym przytaczanych wiadomości (poz. 41)⁸²; *Manuskrypt dies eruditi* (poz. 104) zawiera w części końcowej encyklopedię w układzie alfabetycznym. Aktualne uzupełnienia tych wiadomości znajdował w kalendarzach i miscellaneach (poz. 78, 214, 218, 228). Naturalnie w jego zbiorze nie zabrakło też dzieła najwybitniejszego naszego heraldyka staropolskiego *Korony polskiej* Kaspra Niesieckiego (poz. 9).

Osobno należy wspomnieć książki z literatury pięknej lub z jej pogranicza reprezentowane w Augustynowej bibliotece przez dzieła polskie, łacińskie i francuskie. Tu należy wyróżnić trzytomowe francuskie wydanie głośnej powieści Daniela Defoe *Przypadki Robinsona Kruzo* (poz. 16, 95, 167); pierwsze polskie wydanie ukazało się dopiero w r. 1769⁸³. Poszczególne tomy tego dzieła notowane są w trzech różnych miejscach *Inwentarza* i to dwukrotnie w języku polskim. Takie swobodne podawanie

⁸² Dzieło to, będące symbolem epoki saskiej, doczekało się osobnego omówienia (H. Rybicka-Nowacka: *Nowe Ateny Benedykta Chmielowskiego. Metoda, styl, język*. Warszawa 1974).

⁸³ Zob. J. Rudnicka: *Bibliografia powieści polskiej 1601 - 1800*. Wrocław 1964 s. 79 - 80. O znaczeniu tego dzieła zob. m. in. wstęp Jana Kotta do wyd. D. Defoe *Robinson Kruzo*... Warszawa 1949 i rec. tego wyd. pióra T. Mikulskiego („Zeszyty Wrocławskie” T. 3: 1949 z. 3/4 s. 105 - 109).

tytułu francuskiego może sugerować znajomość tekstu przez dyktującego (czy nie przez samą wdowę wojewodzinę, która przecież знаła język francuski i której podpis figuruje pod *Inwentarzem*?). Z dzieł w języku polskim występują w *Inwentarzu* między innymi Stanisława Herakliusza Lubomirskiego *Rozmowy Artaxessa y Ewandra* (poz. 175), Franciszka Fenelon *Przypadki Telemaka syna Ulissesa* (poz. 169), Torquato Tasso *Goffred abo Ieruzalem wyzwolona* w przekładzie Jana Kochanowskiego (poz. 85)⁸⁴. Na podkreślenie zasługują też dwa tomy *Komedii* Franciszka Bohomolca (poz. 83, 165) i wreszcie dość liczne pozycje z literatury dewocyjnej, której nie mogło braknąć w żadnej większej bibliotece. Znajdowała się tam *Biblia* w języku polskim (poz. 105), *Historia święta* w opracowaniu Mikołaja La Fontaine tak w języku francuskim (poz. 164), jak i po polsku (poz. 98) oraz liczne książki hagiograficzne (poz. 39, 129, 148, 156, 209, 216, 221) i trochę kazań (poz. 79, 113, 117, 199)⁸⁵. Prawie zupełny brak panegiryków doby ówczesnej, najczęściej bardzo nieudolnych, wskazuje na krytyczny stosunek do nich właściciela księgozbioru.

Powyższa ogólna analiza pozwala stwierdzić, że omawiany księgozbiór pałacowy przeznaczony był ad usum proprium bogatego szlachcica, posła sejmowego, członka senatu. O kilkadziesiąt lat wcześniejszy (z r. 1691) księgozbiór Macieja Grabskiego, szlachcica spod Kcyni, wykazuje szereg zbieżności z pozycjami *Inwentarza* ksiąg Augustyna Działyńskiego, potwierdzając tezę o użyteczności tego typu księgozbioru dla szlachty uczestniczącej w życiu politycznym kraju⁸⁶. Analiza stu inwentarzy bibliotecznych z XVIII w. wykonana w cytowanych pracach H. Bogdanow pozwala stwierdzić, że szlachta krakowska tego czasu posiadała znacznie mniejsze księgozbiory. Liczyły one od kilku do kilkudziesięciu tomów, rzadko przekraczając liczbę 100 (w siedmiu wypadkach). Na ich tle księgozbiór Augustyna Działyńskiego wyróżnia się korzystnie.

5. LOSY KSIĘGOZBIORU PO ŚMIERCI AUGUSTYNA DZIAŁYŃSKIEGO

Trudno wyjaśnić całkowicie dzieje omawianego księgozbioru po śmierci jego właściciela. Wiadomo, że nie trzymano ksiąg zbyt długo w zamkniętych skrzyniach, gdyż korzystali z nich już w latach 60-tych dorastający synowie zmarłego wojewody, Ignacy i Ksawery Działyńscy, uczący się w kolegium jezuickim w Poznaniu⁸⁷.

⁸⁴ Ogólną charakterystykę wymienionych tu pozycji daje Cz. Hernas: *Barok*. Warszawa 1973 passim. Por. też H. Bogdanow: *Literatura piękna jako wyraz zainteresowań szlachty krakowskiej w XVIII wieku*. „Studia o Książce” T. 5: 1975 s. 129 - 159.

⁸⁵ Miał też jednak i dziełko notowane w indeksie ksiąg zakazanych *Rozmowy listowne Owidiusza* w przekładzie Wojciecha Chrościńskiego (poz. 70).

⁸⁶ Opublikowany przez P. Buchwald-Pelcówną *Inwentarz biblioteki Macieja Grabskiego* („Rocznik Biblioteki Narodowej” R. 2: 1966 s. 318 - 337) liczy 147 pozycji. Znajduje się w rkps BK 993.

⁸⁷ Świadczą o tym notatki robione w tym czasie przez Ignacego na książkach ojcowskich, jak np. na *Herbarzu* Niesieckiego: „Ex bibliotheca Ignatii et Xaverii Działyński” (poz. 9, zob. też poz. 51, 53, 114).

Pozostawały one nadal w pałacu konarzewskim, w miejscu zamieszkania wdowy, także wówczas, kiedy ta po ponownym zamążpójściu, za Władysława Gurowskiego, późniejszego marszałka wielkiego litewskiego, przeniosła się z nim do Warszawy. *Regestr sreber y roznych mobiliów w skarbcu konarzewskim się znaydujących dnia 25 miesiąca lipca 1790 roku* [po śmierci Gurowskiego] *spisany* podaje również opis tamtejszej biblioteki, w której nietrudno rozpoznać książki Augustyna Działyńskiego⁸⁸. Biblioteczka mieściła się wówczas w dwu szafach na siedmiu półkach. Niestety, inwentaryzujący spisał jedynie księgi z dwu półek, resztę ujmując sumarycznie. Biblioteczka ta nie należała z pewnością do Gurowskiego; na 39 wymienionych tytułów aż 29 znajdowało się ongiś w księgozbiorze Augustyna Działyńskiego, czyli 75%. W sumie biblioteka konarzewska w r. 1790 miała liczyć 303 woluminy, gdy Augustyn posiadał ich łącznie z rękopisami około 412. Tak więc i pod względem liczby woluminów księgozbiór z r. 1790 stanowił 75% zbioru książ pozostałych po śmierci Augustyna Działyńskiego.

Część książ mogła zostać rozebrana przez dzieci, głównie przez Ignacego, który po przeniesieniu się do Warszawy urządził swoją rezydencję na Lesznie, w pałacu Pod Sfinksami, zwanym pospolicie z powodu nagromadzonych tam książek Biblioteką⁸⁹. Kilka dzieł po ojcu mogła zabrać też Nepomucena Działyńska, zamężna Koźmińska⁹⁰. Wolno przypuszczać, że i po r. 1790 księgozbiór Augustyna pozostał nadal w Konarzewie, w rezydencji po raz drugi owdowiałej Anny z Radomickich. Jednakże gdy po jej śmierci w r. 1812 sporządzano notarialny spis ruchomości pałacu konarzewskiego, znaleziono jedynie „trzy stare książki do nabożeństwa po niegdy JWney Marszałkowej”⁹¹. Widocznie biblioteka po Augustynie znajdowała się już wówczas w rękach jej syna, ówczesnego senatora wojewody Księstwa Warszawskiego Ksawerego Działyńskiego. Niedługo potem, bo około r. 1816, zainteresował się nią jego syn, a wnuk Augustyna Tytus Działyński⁹², który umieścił ją najprawdopodobniej w r. 1826 w swojej nowej siedzibie — zamku kórnickim.

⁸⁸ APP, Konarzewo 140 k. 16v - 17.

⁸⁹ S. Kieniewicz: *Ignacy Działyński. 1754 - 1797*. Kórnik 1930 s. 45, 158 - 159. Niestety, po śmierci Ignacego Działyńskiego zostały one sprzedane przez administratorów masy spadkowej. „Wykaz depozytowy massy likwidacyjnej Ignacego Działyńskiego 24 sierpnia 1818 sporządzony” notuje pod poz. 40 przychodów (10 XII 1800): „Administrator Beuth za sprzedaną Bibliotekę 938 tal.” i pod poz. 48 (30 XII 1801): „Justiz-Rath Bothe za sprzedaną Bibliotekę 153 tal., 5 gr, 5 fen.” (rkps BK 2802). Sumy jak na ówczesne czasy znaczne; biblioteka musiała liczyć kilka tys. pozycji.

⁹⁰ Por. poz. 56.

⁹¹ Rkps BK 7841. Znajdowała się wśród nich z pewnością *Summa duchowna* — modlitewnik napisany własnoręcznie przez Annę Radomicką, obecnie rkps BK 48 (jego opis zob. *Katalog rękopisów staropolskich Biblioteki Kórnickiej XVI - XVIII w.* T. 1. Wrocław 1971 s. 164 - 171).

⁹² Tytus Działyński (1796 - 1861) studiował w latach 1813 - 1815 w Pradze (rkps BK 7290 zawiera oryginały świadectw egzaminów zdawanych na tamtejszej uczelni politechnicznej i uniwersytecie). W r. 1817 przeniósł się do Gniewoszowa w Kongresówce (zob. oświadczenie matki Justyny z Dzieduszyckich Działyńskiej z 20 IX 1819 r. — rkps BK 2787/1). Czas od powrotu

Przy opisywaniu początków Biblioteki Kórnickiej nieodmiennie wpływało pytanie o wielkość zbiorów rodzinnych odziedziczonych przez Tytusa Działyńskiego. Niniejszy artykuł pozwala to dziedzictwo po dziadzie Augustynie określić jako niewielkie pod względem ilościowym: dwieście kilkadziesiąt woluminów druków i około 50 rękopisów⁹³. Pod względem jakościowym były to przede wszystkim polonica, zaś kolekcja rękopisów, głównie miscellaneów z czasów saskich, jest dziś jedną z ciekawszych i ważniejszych w zbiorach kórnickich.

Mogłoby się здаwać, że Kórnik zapewnił kolekcji Augustyna bezpieczne schronienie, jednakże taki sąd byłby pochopny. Tytus Działyński nie przywiązywał bowiem szczególnej wagi do ksiąg z biblioteki rodzinnej, które były na ogół mocno zniszczone. Porównanie opisów katalogu Biblioteki Kórnickiej sporządzonego przez Kajetana Wincentego Kielisińskiego w latach 40-tych XIX w.⁹⁴ z katalogiem obecnym dowodzi, że wiele egzemplarzy notowanych przez Kielisińskiego jako zdefektowane lub o uszkodzonej oprawie zastąpiono nowymi nabytkami, głównie ze zbiorów po Rolayu czy z biblioteki Ogińskich. Przynajmniej kilka druków z biblioteki konarzewskiej poszło pod młotek aukcyjny w Berlinie w r. 1847; zastąpiono je między innymi dubletami z biblioteki Józefa Łukaszewicza. Właściciel Kórnika wyżył się nawet kilku poloników, jeśli znajdowały się u niego inne ich wydania. Tak np. sprzedał na wspomnianej aukcji *Rozmowy Artaxessa y Ewandra* (Stanisława Herakliusza Lubomirskiego) wydane w r. 1708, pozostawiając sobie jedynie wydanie starsze, z r. 1683. Zakochany w przeszłości pragnął uratować dla potomnych przede wszystkim treści pomnikowych dzieł kultury polskiej (por. wstęp do *Catalogue des doubles de la bibliotheque du comte Dzialynski. Ouvrages principalement concernant la Pologne*. Berlin 1846 s. I). Zważywszy nadto, że usuwanie dubletów starych druków kontynuowano w Bibliotece Kórnickiej aż do czasów ostatnich, nie może dziwić stosunkowo skromna liczba zachowanych egzemplarzy ze zbioru Augustyna Działyńskiego (około 50%)⁹⁵. Na tym tle dodatnio prezentuje się stan rękopisów tamtejszej kolekcji. Uratowały się one w mniej więcej 80%.

Oryginalne egzemplarze ksiąg z biblioteki konarzewskiej pozwoliły na fragmentaryczne odtworzenie procesu powstawania biblioteki rodowej Działyńskich. Augustyn Działyński przejął niemało druków i rękopisów, które znajdowały się w rękach członków jego rodu od XVII w. Najbogatszy z nich, wojewoda brzeski kujawski

z Pragi do wyjazdu do Kongresówki spędził w domu rodzinnym w Konarzewie, gdzie — jak sam pisze w autobiografii — zajął się „urządzeniem biblioteki i archiwum tak domowego, jak i odziedziczonego po... prababce Magdalenie ostatniej Leszczyńskiej i jej dziadzie hetmanie Czarneckim” (nadbítka z „Kalendarza Poznańskiego” z r. 1862 s. 50).

⁹³ Druga część składowa „zbiorów rodzinnych” Tytusa Działyńskiego, pochodząca ze spadku po ojcu Ksawerym, omówiona została na innym miejscu (Marciniak, *op. cit.*).

⁹⁴ Opis tego katalogu podaje J. Grycz: *Bibliotekarze kórniccy*. „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” Z. 1: 1929 s. 56 - 58.

⁹⁵ Na 185 zidentyfikowanych pozycji z inwentarza Augustyna Działyńskiego w Bibliotece Kórnickiej znajdują się obecnie 144 pozycje, w tym 33 legitymuje się wyraźnie obcą proveniencją.

i kaliski, zmarły w r. 1685, Zygmunt Działyński (pradziad Augustyna) posiadał dobrze prowadzoną bibliotekę, z której zachowało się niestety tylko kilka dzieł. Po swoim dziadzie Pawle Działyńskim Augustyn nie przekazał nam bodajże żadnej książki. Toteż dopiero zbiory ojca Józefa i brata Marcina wzbogaciły znacznie kolekcję Augustyna, która na początku XIX w. stanowiła część składową „biblioteki rodzinnej” Tytusa Działyńskiego, zachowanej we fragmentach do dziś w zbiorach kórnickich.

ANEKS

INWENTARZ KSIĘGOZBIORU AUGUSTYNA DZIAŁYŃSKIEGO Z R. 1759. RKPS BK 7235

Uwagi

1. Tekst *Inwentarza* przepisano dosłownie (błędnej pisowni nie opatrzonego wykrzyknikiem ze względu na wielką liczbę omyłek).

2. Liczba po tytule oznacza liczbę woluminów zanotowaną przez inwentaryzującego.

3. Znak zapytania przed opisem bibliograficznym oznacza hipotetyczność identyfikacji. Nie wprowadzano go przed opis bibliograficzny rękopisów, których identyfikacja została przeprowadzona na innych zasadach.

4. Treść rękopisów podano w maksymalnym skrócie; większą uwagę zwrócono tylko na związki łączące te rękopisy z rodziną Działyńskich.

5. W opisach bibliograficznych ksiąg pominięto wydawców. Księgozbiór Augustyna Działyńskiego pochodził z różnych źródeł, wobec czego dane te nie mają tak wielkiej wagi jak w wypadku kolekcjonerstwa jednej osoby.

6. K oznacza sygnaturę druku w *Katalogu książek Biblioteki Kórnickiej* wykonanym w latach 40-tych XIX w. przez Kajetana Wincentego Kielisińskiego. Brak dzieła w tym katalogu zaznaczono znakiem ô; nie oznacza to jednak, że dane dzieło nie znajdowało się wówczas w Bibliotece Kórnickiej, gdyż katalog wspomniany notował jedynie polonica! (Nie wspomina o tym J. Grycz: *Bibliotekarze kórnickcy*. „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” Z. 1: 1929, dając na s. 56 - 58 dokładny opis tego katalogu).

7. BK oznacza aktualną sygnaturę dzieła w Bibliotece Kórnickiej; bezpośrednio po sygnaturze podano wiadomości proveniencyjne, w tym informacje o przechowywaniu dzieła w bibliotece konarzewskiej w r. 1790 i dane o wystawieniu omawianej pozycji przez Tytusa Działyńskiego na aukcji w Berlinie w r. 1847 (na podstawie *Catalogue des doubles de la bibliothèque du comte Działyński. Ouvrages principalement concernant la Pologne*. Berlin 1846).

8. Dzieła w klockach lub opisane sumarycznie oznaczono kolejnymi literami alfabetu.

Inwentarz

„Inwentarz xiąg Jasnie W. IMCI P. wojewody kaliskiego pozostałych tak polskich iak łacienskich francuskich i manuskryptów do skrzyni sub litera A [i B] zamkniętych”

1. Diktyonarz łaciński i francuski

Pomai F.: *Le grand dictionaire royal en trois langues savoir la françoise, la latine et l'allemande...* T. 1 - 3. Leipzig 1743 (W. Heinsius: *Allgemeines Bücher-Lexikon...* Leipzig 1812 - 1817. T. 3. szp. 222, podaje jako miejsce wyd. Frankfurt).

K ô; BK 26266 — zapewne tom drugi zatytułowany „*Magnum dictionarium regium Latini-Gallico-Germanicum*”; t. 1 tego dzieła wpisany pod poz. 24, tom 3 — pod poz. 132. Wszystkie trzy tomy oprawne w brunatną skórę, zdobione strychulcem (wycisk prostych linii na obrzeżu oprawy i z obu stron garbików grzbietowych). Takie typowe dla epoki zdobienia powtarzają się najczęściej na oprawach skórzanych — dalej w opisach określane są jako opr. typowa.

2. *Mundus symbolicus*

Picinello Ph.: *Mundus symbolicus, in emblematum universitate formatus...* Coloniae Agrippinae 1687. T. 1 - 2 (E. XXIV, 242).

K ô; BK 3549 — w jednym wol. W r. 1790 w bibliotece konarzewskiej: „*Mundus symbolicus w xiędze 1*”.

3. Dikcionarz Morerego ktorego tomow 11

Moreri L.: *Le grand dictionaire historique...* Kilka wyd. (Brunet Ch.: *Manuel du libraire et de l'amateur de livres*. Paris 1820. T. 2 s. 522).

K ô; BK 463 — wyd. 1737 ze zbiorów Rolaya; BK 464 — wyd. 1733 ze zbiorów H. Caspary. Inne egzemplarze kórnickie mają tylko po 2 - 4 tomów.

4. *Swiat Polski*

Łubieński W. A.: *Swiat we wszystkich swoich częściach większych y mniejszych okryślony...* Wrocław 1740 (E. XXI, 445).

K 4210; BK 34208 — egz. pochodzi z księgozbioru Władysława Szoldrskiego, woj. inowrocławskiego; BK 4631 — inne odbicie, dwutomowe, znacznie większe formatem, nie notowane przez Estreichera. Jeden z egz. tego dzieła wystawił T. Działyński na aukcji w Berlinie (*Catalogue...* s. 13, poz. 171).

5. *Volumina legum* ktorych tomow 6 siodmy Ładowskiego tom

a) *Volumina legum*. T. 1 - 6. Varsaviae 1732 - 1739 (E. XXXIII, 321 - 323).

K 2758 — sześć tomów; BK 32861 — opr. sk. typowa. W r. 1790 w bibl. konarzewskiej: „*Volumen legum w tomach 2 y 3 xiążek 2*”. Inny komplet notowany pod poz. 8a.

b) Ładowski M. M.: *Inwentarz konstytucyy koronnych y W. X. Litewskiego...* Lipsk 1733 (E. XXI, 22).

K 2810; BK 4569 — opr. sk. współczesna, na k. ochronnej zapiski, m. in. ręką Augustyna Działyńskiego. Na k. tyt. proveniencja: „Ao 1738 14 9bris Josephus Wyganowski librum hunc dono accepi a M. Vladislao Krzycki...” (J. Wyganowski był komornikiem granicznym wschowskim, Augustyn Działyński podkomorzym tej samej ziemi). Zob. też poz. 8b.

6. *Praktyka gospodarska*

Praktyka gospodarska [...] na pożytek gospodarujących... b. m. 1752 (E. XXV, 214).

K ô; BK ô. *Albo: Praktyka gospodarska o odmianie powietrza y rzeczy widomych...* Kraków 1754 (E. XXV, 214) — K ô i BK ô.

7. Manuskrypt pisany w czarną skórę oprawny
Rkps BK 956 — wielka 4°, opr. sk.: „Notata epistolarum sive epistolae variae discursus et aliqua fragmenta variis rebus circumstantiis servientia... Die 11 januarii 1735. M. Działyński mpp” — silva rerum Marcina Działyńskiego o przewadze materiałów politycznych. Niektóre wpisy rękami Józefa i Augustyna Działyńskich.
8. Drugie volumina legum których tomów 6 siódmy tom Ładowskiego
a) Volumina legum (opis bibliograficzny zob. poz. 5).
K 6; BK 34621 — egz. w r. 1765 w bibl. cystersów w Wągrowcu. b) Ładowski M. M.: *Constitutio coronae y Wielkiego Xięstwa Litewskiego...* krotko zebrane. Warszawa 1685 (E. XXI, 22).
K 2664 — defekt; BK 3803 — opr. nowa. Dzieło zanotowane najprawdopodobniej przez Józefa Działyńskiego w inwentarzu spuścizny Jakuba Działyńskiego (†1730): „Ładowskiego xięga” (APP, Konarzewo 2215 k. 12v).
9. Korona polska których tomów 4
Niesiecki K.: *Korona polska...* T. 1 - 4. Lwów 1728 - 1743 (E. XXIII, 128 - 129).
K 5419; BK 32054 — na k. tyt. t. 4 proveniencja: „Ex bibliotheca Ignatii et Xaverii Działyński”; opr. sk. typowa. W r. 1790 w bibl. konarszewskiej: „Herbarza Niesieckiego xięgow 2”.
10. Historie Andreae Załuski tomów [3, 4 — skreślone] 5
Załuski A. Ch.: *Epistolarum historico-familiarum tomus primus (secundus, tertius)*. Brunsbergae 1709 - 1711 (E. XXXIV, 156 - 157).
K 5420; BK 4408 — 3 tomy w czterech woluminach, opr. sk. typowa, na grzbiecie naklejka ze złożonym wyciskiem: „Historie Andreae Załuski...”, która dała tytuł do Inwentarza. Na k. tyt. t. 2: „Ex libris P. J. I. Bronisz capitanei Pyzdrensis” (Piotr Jakub z Paradyża Bronisz, kaszt. kaliski był ojcem Doroty Janowej Radomickiej, matki Anny Działyńskiej. T. 4 ukazał się dopiero w r. 1761, Augustyn Działyński miał widocznie fragmenty drugiego kompletu dzieła.
11. Statuta Poloniae Herburta księga 1
Herbert J.: *Statuta regni Poloniae...* Wiele wyd. (E. XVIII, 131).
Być może K 2587; BK Cim. F. 4018 — wyd. krakowskie 1563 roku; BK 2591 — wyd. lubelskie 1756 pochodzi z późniejszych nabytków (pod koniec XVIII w. należało do NN Baranieckiego). T. Działyński wystawił na aukcji w r. 1847 aż trzy druki Herburta (Catalogue... s. 70, poz. 7 - 9). Zob. też poz. 14.
12. Prawa koronne Jana Januszewskiego księga 1
Januszowski J.: *Statuta prawa y constitucie koronne łacinskie y polskie...* Kraków 1600 (E. XVIII, 479).
K 6, tymczasem T. Działyński wystawił zdefektowany egz. praw kor. na aukcji w r. 1847 (Catalogue... s. 71, poz. 15), co świadczy, że posiadał w tym czasie inny egz. tego dzieła (dziś BK Cim. F 4216).
13. Roczne dzieje Baroniusza kardynała księga 1
Baronius C.: *Roczne dzieje kościelne...* Kraków 1603 (E. XII, 376 - 377).
K 2955; BK 3160 — opr. sk., pochodzi z nabytków T. Działyńskiego, zapiska własnościowa konfraterni różańcowej w Brzozowie. Inne egz. kórnickie nabyte później.
14. Herburty statuta księga 1
Opis bibliograficzny zob. poz. 11. Być może wyd. gdańskie z 1620: K 2809; BK 38 — opr. perg. z monogramem CFPP (Carolus Ferdinandus Princeps Poloniae?).
15. Promptuarium legum Kołucki księga 1
Kołudzki A.: *Promptuarium legum...* Posnaniae 1695 (E. XIX, 430 - 431).
K 2743; BK 3576 — opr. pap., na k. ochronnej wcześniejsza (?) prow.: „Gronowski”. Na

- aukcji w r. 1847 T. Działyński wystawił dwa wyd. Kołudzkiego (Catalogue... s. 75, poz. 60 - 61). W r. 1790 w bibl. konarzewskiej: „Promptuarium legum w xiążce 1”.
16. *Konstytucje zebrane księga 1*
Kozuchowski S.: *Constytucje, statuta y przywileje koronne...* Mokrzek 1732 (E. XX, 199). K 6841; BK 33733 — opr. pap., tyt. grzbietowy: „Constytucje zebrane przez S. Kozuchowskiego”.
 17. *Jus Regni Poloniae tomow 3*
Zalasowski M.: *Jus Regni Poloniae...* T. 1 - 2. Posnaniae 1699 - 1702, Varsaviae 1741 - 42 (E. XXXIV, 120 - 123).
K. 6846; BK 34917 — wyd. poznańskie z księgozbioru Józefa Łukaszewicza (wyd. warszawskie: K 6; BK 6). Jeszcze jeden z wol. umieszczony pod poz. 21; najprawdopodobniej A. Działyński miał oba wyd. W r. 1790 w bibl. konarzewskiej: „*Juris Regni Poloniae per Zalaszewski tomow 2*”.
 18. *Lauda wojewodzkie pisane tomow [1 — skreślone] 4*
a) Rkps BK 828 i 829 oraz Bibl. Raczyńskich w Poznaniu 224 — wszystkie trzy tomy in 2°, w równej opr. sk. z superekslibrisem Augustyna Działyńskiego (monogram: A C in K et D D P S — Augustinus Comes in Kościelec et Działyń Działyński Palatinus Calissiensis), zawierają odpisy laudów średzkich z lat 1601 - 1755, ksiąg grodzkich poznańskich. W r. 1790 w bibl. konarzewskiej: „*Laudorum Sredensium z herbem J. W. Działyńskich w oprawie czerwonej xięgow 2*”. b) Rkps BK 773 — in 2°, opr. sk.: „*Summarius transactionum illustrissimi et magnifici Domini Augustini a Kościelec et Działyń Działyński succamerarii Vschoviensis ab anno 1737mo colligi inchoatus*” (treść dotyczy prywatnych spraw Augustyna Działyńskiego do r. 1753). Z powodu podobieństwa oprawy do opr. Laudów utożsamiony z nimi jako tom czwarty.
 19. *Speculum Saxonicum tom 1*
a) Szczerbic P.: *Speculum Saxonum albo Prawo saskie y Maydburskie...* Poznań 1610 (E. XXX, 220 - 221).
K 2669; BK 3542 — opr. renesansowa, napis okładowy: „*Speculum Saxonum*”. Współoprawne z: b) Szczerbic P.: *Ius municipale. To iest prawo mieyskie Maydeburgskie...* Poznań 1610 (E. XXX, 221).
K 2670; BK 3543.
 20. *Mowy seymowe w [papier — skreślone] białą oprawie 1*
Mowy seymowe... senatorów y marszałków izby poselskiej... Warszawa 1738 (E. XXII, 606).
K 6; BK 6.
 21. *Jus Regni Poloniae Zalaszewski tom 1*
Zob. poz. 17.
 22. *Długosza tom 1*
Długosz J.: *Historia Polonica...* in tres tomos digesta. Dobromili 1615 (E. XV, 244).
K 5412; BK 3198 — opr. perg., na k. tyt. proveniencja: „*Thomae Chrzęszczewicz philosophiae et medicinae utriusque doctoris*”. Egz. w opr. perg. wystawił T. Działyński na aukcji w r. 1847 (Catalogue... s. 1, poz. 3). W r. 1790 w bibl. konarzewskiej: „*Historia Poloniae w xiędze 1.*”
 23. *Historie universalie tom 7*
Histoire universelle depuis le commencement du monde... traduit de l'anglais... Amsterdam-Leipzig 1742 - 1792 (całość liczyła 46 tomów — A. E. Barbier: *Dictionnaire des ouvrages anonymes*, II, 836).
K 6; BK 34442 — opr. sk., pochodzi ze zbiorów Rolaya.

24. Legrand dictionnaire françois 1
Tom pierwszy dzieła opisanego pod poz. 1.
25. Venorei dictionarium 1
Veneroni G.: Il dizionario imperiale. T. 4: Dictionarium Caesareum. Venezia 1737.
K ô; BK 228559 — egz. pochodzi ze zbiorów Jana Kalksteyna.
26. Volumen konstitucye stare tom 3
? Volumina legum. T. 3. Warszawa 1735 (E. XXXIII, 322 - 323).
K ô; BK ô.
27. Historie de lempire
Kantemir D.: Histoire de l'empire Othoman... Paris 1743 (Barbier II, 682).
K ô; BK 33429/1 - 3 — w jednym woluminie, opr. sk. Bardziej znane dzieło Paul Ricauta pod takim samym tyt. liczy w BK trzy tomy i chyba nigdy nie było wydane w jednym woluminie. W r. 1790 w bibl. konarzewskiej: „Turcica xięga 1”.
28. Geografia universalis [1 — skreślone] 2
? Geographia universalis... dass ist... beschrieben durch P. du Val... vermehret von J. Nürnberg 1681 (M. Łodyński: Centralny katalog zbiorów kartograficznych w Polsce. T. 1. Warszawa 1961 poz. 321).
K ô; BK ô.
29. Nouveau dictionare françois 1
Danet P.: Nouveau dictionaire françois et latin... Paris 1707.
K ô; BK 32734 — opr. sk., tyt. grzbietowy: „Diction de Danet”. Na k. tyt.: „Ex Bibliotheca Augustini Działyński”. W r. 1790 w bibl. konarzewskiej: „Dykcjonarzow francuskich autora Danneta w xięgach 4”.
30. Knapiusz 1
Knapski G.: Thesaurus Polono-Latino-Graecus... T. 1. Cracoviae 1643 (E. XIX, 334).
K 5; BK 32 — opr. sk. z uszkodzonymi klamrami. T. 2 dzieła (osobne wyd. bibliograficzne) pod poz. 114.
31. Lambassadeur et ses fonctions 1
Wicquefort A. van: L'ambassadeur et ses fonctions. La Haye 1681, Amsterdam 1730 (British Museum General Catalogue of Printed Books to 1955. Compact Edition. Vol. 27 New York 1967 s. 16 - 17).
K ô; BK 223593 — wyd. amsterdamskie, ze zbiorów Rolaya.
32. Manuskrypt w szarą oprawę kazanie i listy 1
Rkps nie ustalony.
33. Manuskrypt w białą oprawę 1
Rkps BK 285 — in 2°, opr. perg. biała, zdobiona maureską, na przedniej okładce nr 46: Miscellanea historyczne z XVII w., dotyczące głównie rodziny Działyńskich. Księga pochodzi być może z bibl. Zygmunta Działyńskiego, wojewody brzeskiego kujawskiego i kaliskiego (†1685).
34. Xiążka niedopisana 1
Rkps BK 613 — in 4°, opr. sk. typowa, ślady po wiązaniach. Silva rerum Józefa Działyńskiego zatytułowana: „Sententiae ex variis excerptae Authoribus”. Na k. 161 - 169 wierszyki satyryczne wpisane ręką Marcina Działyńskiego, na k. 251 - 253v kroniczka rodzinna J. Działyńskiego. Na wyklejce przedniej oprawy prow.: „M. Działyński C[apitanei] N[acensis] mpp”.
35. Mistyczne miasto boskie
Agreda Maria a Jesu: Mistyczne miasto Boskie... Kraków 1730 (E. XII, 75).

K 3163; BK 34627 — opr. w deskę obciążoną perg., na wyklejce przedniej opr.: „Martini Działyński Capitanei Naclensis mp”.

36. Manuskrypta w turecki papier oprawne tom: [3 — skreślone] 4
 - a) Rkps BK 989 — in 2°, opr. psk., ślady po wiązaniach, oklejka marmurkowa, późniejsza. „Manuskrypt z roznych zebrany authorow Ao 1735” — silva rerum Augustyna Działyńskiego, m. in. kopie listów i przywilejów wystawionych przez A. Działyńskiego i inne notaty polityczne do r. 1757. Na k. ochronnej monogramu AD i próba wpisania weń „WK” (Augustyn Działyński Wojewoda Kaliski).
 - b) Rkps BK 977 — in 2°, opr. pap., grzbiet z karty perg. NN księgi liturgicznej. Silva rerum częściowo ręką Augustyna Działyńskiego. Na k. 1 opis pogrzebu Marcina Działyńskiego.
 - c) Rkps BK 971 — in 2°, opr. psk., okleina z papieru marmurkowego. Silva rerum Marcina Działyńskiego o charakterze historycznym. Na k. ochronnej tylnej: „Mowa Mci Pana Marcina Działyńskiego posła na ten czas wojewodztwa brzeskiego kuławskiego” — tekstu brak.
 - d) Rkps 424 — in 4°, opr. pap. z wzorem tureckim. Miscellanea polityczne i obyczajowe ok. roku 1720. Tekst główny to dziennik sejmu 1720 r. (k. 13 - 19v) — tyt. tego tekstu wpisany ręką Józefa Działyńskiego. Na k. ochronnej: „Martini Działyński CN”, na wyklejce tylnej okładki próby pióra Augustyna Działyńskiego.
37. Konstytucje seymu pacificationis tom 1
 Konstytucje seymu pacificationis, dwuniedzielnego extraordinarynego warszawskiego. Warszawa 1736 (E. XX, 62).
 K 2533; BK 32726 — egz. z dubletów Bibl. Ordynacji Zamoyskiej. Jeden z egz. wystawił T. Działyński na aukcji w r. 1847 (Catalogue..., s. 74, poz. 43).
38. Gran dictionar francuzki
 Opis bibliograficzny pod poz. 1. Może t. 1 drugiego egz. słownika Pomaya; tom 2 — poz. 54? Obecnie tego egz. nie ma w BK; BK 26261 — w jednym wol. pochodzi ze zbiorów prymasa Łubińskiego (superekslibris Wieniawa).
39. Vita venerabilis servi Dei 1
 Bujdecki F.: Vita venerabilis Servi Dei Mathiae Łubiński... primatis... Calissii 1752 (E. XIII, 436 - 437).
 K 2957; BK 34217 — opr. sk. ze złoceniami. Inny egz. wystawiony przez T. Działyńskiego na aukcji w r. 1847 (Catalogue..., s. 7, poz. 83). W r. 1790 w bibl. konarzewskiej: „Vita Łubiński xięga 1”.
40. Manuskrypt w czarny papier 1
 Rkps nie zidentyfikowany.
41. Nowe Atteny tom 2
 Chmielowski Benedykt: Nowe Ateny albo Akademia wszelkiej scyencyi pełna... Lwów 1754 - 55 (E. XIV, 171 - 173).
 K 8854; BK 19897/1 - 2 — opr. sk., każdy tom z innych zbiorów: 1 — po Antonim Kosińskim (?), 2 — z klasztoru cystersów w Bledzewie. W r. 1790 w bibl. konarzewskiej: „Nowe Atheny 1”.
42. Stanisłai sarnieci annales tom 1
 a) Sarnicki S.: Annales..., Cracoviae 1587 (E. XXVII, 141 - 142).
 K 4863; BK Cim. F 4015 — opr. perg., superekslibris Rawicz i monogram: „O. I”. Współoprawne z: b) Descriptio veteris et novae Poloniae cum divisione eiusdem veteri et nova. 1585 (E. XXVII, 142 - 143).
 K 4864; BK Cim. F 4016.

43. *Theologia moralna de fide* [?] tom 1
Laymann P.: *Theologiae moralis in quinque libros partitae tomus I (et II)*. Venetiis 1710. K 6; BK 34196 — opr. perg., na k. tyt.: „Ex libris Alexandri Działyński canonici cathedralis Gnesnensis” i poniżej: „M. Działyński CN”. W r. 1790 w bibl. konarzewskiej: „Teologia moralis w xiędze 1”.
44. *Manuskryptow* [w] biały pergamin oprawnych [1 — skreślone] 2
a) Rkps BK 312 — in 2°, opr. perg. z wiązaniem. *Silva rerum Radomickich*: akta z czasów panowania Zygmunta III, listy, sprawy dyplomatyczne, kroniczka rodzinna Hieronima Radomickiego, wojewody inowrocławskiego. W rękopisie znajdowały się luźne kwity Kazimierza Władysława Radomickiego, kasztelana kaliskiego († 1679) i jego dzieci.
b) Rkps BK 775 — in 2°, opr. perg. Na k. tyt., pod herbem Ogończyk, napis: „Mangificorum Działyńskich palatinidum Calissiensium cum quibus personis in castro Posnaniensi habitatum transactionum summaria quidem accurate, tamen colecta connotatio”, i data 1685. Ostatnie wpisy dotyczą Józefa Działyńskiego z lat 1711 i 1713.
45. *Epitome canonum laureae* 1
Brancatus de Laureae L.: *Epitome canonum omnium ...* Ed. II. Venetiis 1673 (*Catalogue général des livres imprimés de la Bibliothèque Nationale*. Auteurs. T. 18. Paris 1927 szp. 926).
K 6; BK 3148 — na k. przedtyt.: „Epitome canonum Laureae”; tamże proveniencja: „Hic liber a fratre Ludovico Misce minorita conventuali Romae comparatus” (Ludwik Misce, franciszkanin, prof. filozofii w konwencie kaliskim, korespondował z Augustem Działyńskim). W r. 1790 w bibl. konarzewskiej: „Epitomae canonum xięga 1”.
46. *Krotka annotacya księga* 1
Pułaski F.: *Krótką annotacya seymow warszawskich, grodzieńskich ...* Lublin 1740 (E. XXV, 404).
K 4922; BK 32251 — opr. psk., inny egz. zob. poz. 153. Dzieło wystawione przez T. Działyńskiego na aukcji 1847 r. (*Catalogue ...* s. 3, poz. 37).
47. *Samueli di Puenn vita* 1
Puffendorf S.: *De rebus a Carole Gustavo Sveciae rege gestis ...* Norimbergae 1729 (E. XXV, 402).
K 8696; BK 4475 — opr. sk. Tyt. grzbietowy: „Samueli D. Pufen: Carolo Gustavo [!] vita et res gestae” stanowił podstawę do zapisu inwentarzowego. Książka pochodzi ze zbiorów Aleksandra Działyńskiego; wspomina ją „Connotatio ... rzeczy ... xiędza Alexandra Działyńskiego ...” k. 16v. W r. 1790 w bibl. konarzewskiej: „Caroli Augusti [!] Svecie regis vita w xiędze 1”.
48. *Uffani artilieia* 1
Uffan D.: *Archelia to jest nauka y informatia o strzelbie ...* Leszno 1643 [E. XXXII, 14 - 15].
K 2012; BK 317 — opr. perg. Prow.: „Ex libris Joannis Foxum [?]”.
49. *Cassiodori senatoris clarissimi expositio*
Cassiodorus M. A.: *Expositio in Psalterium cum additionibus Joannis de Lapide*. Basel 1491 Joannes Amerbach [GW 6163, Hain 4574].
K 6; BK Inc. F. 117 — na k. 1: „Cassiodori clarissimi senatoris in Psalterium expositio”. Opr.: deski, sk. brunatna, ślady katenacji i klamer, marginalia XV w. W r. 1790 w bibl. konarzewskiej: „Expositio vitae Cassiodori 1”.
50. *Księga Cicerona* 1
Cicero M. T.: *Opera*. T. III - IV. B.m.r. [XVII w.].
K 6; BK 4105 — brak k. tyt., opr. perg. ze zdobieniami renesansowymi. W r. 1790 w bibl. konarzewskiej: „Marci Tullii Ciceronis Epistolarum Tomus 3 xięzka 1”.

51. Titi Livinii księga 1

Livius T.: *Romanae historiae principis, libri omnes ...* Francofurti ad Moenum 1568 [Catalogue of Books Printed on the Continent of Europe 1501 - 1600 in Cambridge Libraries. Cambridge 1967. T. 1 s. 663, poz. 1345].

K 0; BK 4201 — prow.: „Ex libris A[ugustini] Działyński”. Na k. ochronnej zapiska: „Ex libris Ignatius [!] Działyński PK Anno Domini 1764 die 6 maii. Edita in Anno Domini 1568, habet autem annos 156 [sic]”.

52. Persicarum historia 1

Krusiński T.: *Tragica vertentis belli Persici historia ...* Leopoli 1740 (E. XX, 305).

K 4853; BK 34215 — opr. sk. typowa, tyt. grzbietowy: „Historia Persica”. W r. 1790 w bibl. konarzewskiej: „Persici Historia w xiędze 1”.

53. Mowca polski 1

Pisarski J.: *Mowca polski ...* Kalisz 1683 - 1684 (E. XXIV, 317).

K 4752; BK 1232 — opr. sk. typowa, na k. 1: „M. Działyński CN” i dalej ręką dziecięcą: „Ex Bibliotheca Działyńsciorum”.

54. Dictionarium latinum et gallicum 1

Zob. poz. 38.

55. Manuskrypt duży w białą oprawę 1

Rkps BK 296 — wielka 2°, opr. perg., biała, wyróżnia się wielkością wśród innych rękopisów kórnickich. Oryginały listów carskich potwierdzających układy polsko-rosyjskie (XVII w.). Jego proveniencja nie jest wyraźna — był rzekomo własnością sekretarza Cypriana Brzostowskiego, którego córka wyszła za mąż za Stefana Leszczyńskiego (brata Magdaleny Działyńskiej). Stefan Leszczyński miał dwie córki; obie wyszły za Szembeków, a po jednym z nich Janie, kanclerzu wielkim koronnym, Działyńscy mieli przejąć wiele akt (J. Zathy: *Katalog rękopisów średniowiecznych Biblioteki Kórnickiej*. Wstęp s. XXXV - XXXVI).

56. Recuit des lettres tomow 5

? Bussy-Rabutin R. de: *Lettres ...* T. 1 - 6. Amsterdam 1738.

K 0; BK 113781 — tylko 5 tomów w równej opr. sk. Na k. ochronnej tomu 2: „Działyńska-Koźmińska” (Nepomucena z Działyńskich Koźmińska 1749 - 1779, córka Augustyna). Prawdopodobnie przejęła te tomy z biblioteki ojca.

57. Item francuzkich tomow w rowną oprawę 7

Dzieło nie zidentyfikowane.

58. Historie universele tomow 5

Zob. poz. 23.

59. Manuskrypt [zał — skreślone] zał publiczny 1

Rkps BK 985 — in 2°, opr. psk. typowa. Silva rerum dotycząca bezkrólewia po Augustie II, sprawy Leszczyńskiego. Tekst pierwszy: „Zał publiczny po nieopłakany wiekamy śmierci sławny pamięcy nayiasniejszego Augusta II regnanta polskiego Anno 1733”, Na wyklejce przedniej oprawy: „Ex libris Martini Działyński Capitanei Naclensis mpp”.

60. Manuskrypt in qto w czarną oprawę 1

Rkps BK 961 — in 4°, opr. sk. Silva rerum Marcina i Augustyna Działyńskich, zawiera przede wszystkim wzory mów i listów oraz wiersze. Na wyklejce przedniej oprawy: „Martini Działyński CN mpp”.

[61] 51. Indyenat ziemi pruskiej 1

Werda J.: *Indigenat Ziemi Pruskiej*. Toruń 1645 (E. XXXII, 343).

K 3737; BK 3317. Inny egz. wymieniony pod poz. 140.

- [62] 52. Manuskrypt w którym zaczyna się kopia responsu 1
Rkps BK 992 — in 2°, opr. sk. Silva rerum powstała z inspiracji Augustyna Działyńskiego, zawiera teksty polityczne związane z dziejami Polski od początku XVII w. do r. 1749. Wpis pierwszy: „Copia responsu na deliberatorias krola Imci Jana Kazimierza J. X. Piotra Gembickiego biskupa krakowskiego z Krakowa d. 25 Augusti 1651”.
- [63] 53. Manuskrypt w szarą oprawę i rozne dzieie 1
Rkps nie zidentyfikowany.
- [64] 54. Manuskrypt Modlibowskiego 1
Rkps BK 966 — in 2°, opr. psk. Silva rerum z czasów Augusta II. Na k. 2 u góry napis: „Od Imci Pana Kaspra Modlibowskiego 239 bris 1728 w kościele oo jezuitów w Poznaniu”, dotyczący mowy, błędnie zinterpretowany jako nota proveniencyjna rękopisu. Teksty końcowe pisane ręką Marcina Działyńskiego.
- [65] 55. Geografia Claudii 1
Ptolomaeus C.: *Geographia Claudii ... Venetiis* 1562, 1564 (Łodyński I, 30 - 31).
K 6; BK 6. W r. 1790 w bibl. konarzewskiej: „Geografia Claudii Ptolomaei 1”. BK 31266 — wyd. bazylejskie 1552 pochodzi ze zbiorów Rolaya i ma, podobnie jak inne wydania, w tyt.: „Geographiae ... libri VIII”.
- [66] 56. Concilium Tridentinum 1
Concilium Tridentinum sub Paulo III, Julio III et Pio IV ... celebratum. Coloniae 1564 i późniejsze wyd.
BK 6; BK 6.
- [67] 57. Corpus jus canonici 1
Corpus juris canonici ... Liczne wyd.
K 6; BK 2145 — wyd. z 1682 r. ze zbiorów Rolaya; BK 33394 — wyd. z r. 1736 nabyte w połowie XIX w.
- [68] 58. Dzieie korony polski
Górnicki Ł.: *Dzieie w Koronie Polskiej ... Kraków* 1637 (E. XVII, 253).
K 4877; BK 13670 — opr. perg. Na k. tyt. zapiska proveniencyjna: „Ex libris Joannis Krügeri” oraz „Jarosz [Hieronim] Poniński pod[koniuszyc] koron. „Na k. następnej pieczętka z herbem Łódzia i monogramem „J-P” (Jarosz Poniński).
- [69] 59. Kroniki Polskie 1
Bielski J.: *Kronika polska ... Kraków* 1597 (E. XIII, 88).
K 4870; BK Cim. F. 4064 — opr. perg., tłoki renesansowe i plakietka, zapięcie uszkodzone. Inny egz. wystawił T. Działyński na aukcji w r. 1847 (Catalogue ... s. 1, poz. 9). W r. 1790 w bibl. konarzewskiej: „Kronika Bielskiego w xiędze 1”.
- [70] 60. Rozmowy Owidiusza 1
Ovidius Naso P.: *Rozmowy listowne albo raczey wzajemna heroin greckich z kawalerami korespondencya ... przez Woyciecha Stanisława Chrościńskiego ... przetłumaczona*. B.m. 1733 (E. XXIII, 536).
K 7358; BK 15872 — opr. późniejsza.
- [71] 61. Awantura Robrysona 1
Defoe D.: *Avantures de Robinson Crusoe*. T. 1 - 3. Amsterdam 1721 (Barbier I, szp. 338).
K 6; BK 6. Dwa dalsze tomy wymienione pod poz. 95 i 167.
- [72] 62. Manuskrypt JWIMCX Załuskiego 1
Rkps BK 703 — in 4°, opr. sk. typowa. „Logica Rationalis Philosophia Scholasticis Disputationibus illustrata” pochodzi ze szkoły jezuickiej ok. 1710 - 1712. Na k. ochronnej zapiski proveniencyjne: „A. Działyński mpp”, „Załuski” i „... Tomaszkievicz Sołowicz”.

- [73] 63. Rosarium et officium BVM 1
 Połubiński A. H.: Rosarium et Officium BMV ... B.m.r. Wilno ok. 1680 (E. XXII, 148 - 149).
 K 3159; BK 3183 — opr. sk.
- [74] 64. Dictionire dela francose tomow 3
 Richelet P.: Dictionnaire de la langue françoise ancienne et modern. T. 1 - 3. Lyon 1759 (Brunet III, 224).
 K 6; BK 4462 — ze zbioru Rolaya.
- [75] 65. La de duse francuz [?] 1
 Druk nie zidentyfikowany.
- [76] 66. Mappa francuzka 1
 Druk nie zidentyfikowany. Jeden z atlasów.
- [77] 67. Facies rerum 1
 Naramowski A. I.: Facies rerum Sarmaticarum. T. 1 - 2. Vilnae 1724 - 1726 (E. XXIII, 35 - 36).
 K 4940; BK 15893 — na k. tyt. pieczętka: „I. A. Zaluski”. Jeden egz. tego dzieła wystawił T. Działyński na aukcji w r. 1847 (Catalogue ... s. 2, poz. 24).
- [78] 68. Kalendarzyk polityczny 1
 ? Kalendarzyk polityczny na rok ... 1759. Wilno 1758 (E. XIX, 47).
 K 6; BK 6.
- [79] 69. Cel sapieżenskiej 1
 Gruszecki H.: Cel sapieżynskiej strzały ... Albo kazania ... Poznań 1748 (E. XVII, 428).
 K 3202; BK 17866 — opr. sk. typowa.
- [80] 70. Biblioteka polono-poetica 1
 Bibliotheca Polono-Poetica ... zebrana przez A. Troca. T. 1 - 2. Lipsk 1728 - 1731 (E. XIII, 48).
 K 4798 — jeden tom; BK 16691 — od Józefa Lissnera, antykwariusza poznańskiego, w połowie XIX w.
- [81] 71. Polonus iure politicus 1
 Mieszkowski P. P.: Polonus jure politus ... Calissii 1637 (E. XXII, 372).
 K 2324; BK 13347 — z klasztoru benedyktynów lubińskich. Egz. zdefektowany wystawiony przez T. Działyńskiego na aukcji w r. 1847 (Catalogue ... s. 11, poz. 152).
- [82] 72. Godefridi Lennich 1
 ? Lengnich G.: Historia Polona a Lecho ad Augusti II mortem. Lipsiae 1740 (E. XXI, 170).
 K 5464; BK 15272 — opr. późniejsza. Inny egz. w opr. perg. wystawił T. Działyński na aukcji w r. 1847 (Catalogue ... s. 3, poz. 26).
- [83] 73. Komedia przez X Franciszka wydana 1
 Bohomolec F.: Komedye ... Warszawa 1755 - 1758. T. 1 - 4. Lublin 1757 - 1758 tylko trzy tomy (E. XIII, 223 - 224).
 K 6; BK 6. Kolejny tom dzieła notowany pod poz. 165.
- [84] 74. Historye de lenerae [lub lineræ] polone tomow 3
 Dzieło nie zidentyfikowane.
- [85] 75. Historya obozowa 1
 Tasso T.: Goffred abo Ieruzalem wyzwolona ... Kraków 1687 (E. XXXI, 57).
 K 4799; BK 12329 — opr. sk. typowa. Na k. przedtyt.: „Historia obozowa”.
- [86] 76. Kopia starożytnych oryginałów 1
 Gruszecki H.: Kopia starożytnych oryginałów w S. Antonim Padewskim wyrażona ... Poznań 1747 (E. XVII, 429).

- K 3203; BK 114786 — na k. tyt.: „Jasnie Wielmożnemu Augustynowi Działyńskiemu podkomorzemu wschowskiemu Panu y Dobrodziejowi offert author opusculi”. Opr. sk. typowa.
- [87] 77. Ecclesiastes po hebraysku nazwany 1
Lubomirski S. H.: Ecclesiastes po hebraysku nazwany Coheleth ... Toruń 1731 (E. XXI, 471).
K 7452; BK 16760 — noty proveniencyjne XIX-wieczne.
- [88] 78. Grammatyka francuzka 1
Dąbrowski S.: Grammatyka fransusko-polska ... Warszawa 1750 (E. XV, 5 - 6).
K 6; BK 6. Por. poz. 154, 178.
- [89] 79. Epistola Pauli Manutii 1
Manutius P.: Epistolarum ... libri XII. Kilka wyd. (E. XXII, 135).
K 6; BK 110980 — wyd. lipskie z 1720 pochodzi ze zbioru Rolaya.
- [90] 80. Tacyt Polski 1
Amelot de La Houssaye N.: Tacyt polski albo raczey Moralia Tacyta. Lwów 1744 (E. XII, 135).
K 7238; BK 128902 — opr. sk. typowa.
- [91] 81. Geografia Methode pour apprendre facilement la géographie...
La Haye-Paris 1704 - 1713 (Łodyński II, 184).
K 6; BK 11342 — opr. sk.
- [92] 82. Brak wpisu inwentarzowego.
- [93] 83. Zycie nayiasniejszego Stanisława I 1
Seyler G. D.: Historia życia nayiasniejszego Stanisława I krola polskiego ... B. m. dr. 1744 (E. XXVII, 416).
K 6; BK 16189 — pochodzi z bibl. Tadeusza Ogińskiego (liczne noty proveniencyjne) nabytej przez T. Działyńskiego w pol. XIX w.
- [94] 84. Amities
Le Pays R.: Amitiez, amours et amourettes. Grenoble 1664, Amstelodami 1665, Paris 1672 (Cioranescu A.: Bibliographie de la littérature française du dix-septième siècle. T. 2. Paris 1966 s. 1272).
K 6; BK 6.
- [95] 85. Awantures de rubrison 1
Zob. poz. 71.
- [96] 86. Scriptorium Poloniae et Russiae 1
Braun D.: De scriptorum Poloniae et Prussiae ... vitiis. Coloniae [właśc.: Elbląg] 1723 (E. XIII, 325).
K 2265; BK 115006 — nabytek XIX-wieczny; BK 29055 — egz. kupiony przez Jana Działyńskiego od M. Biernackiego w r. 1867.
- [97] 87. Polonica liberi duo 1
Hartknoch Ch. J.: De Republica Polonica libri duo ... Jenae 1687 (E. XVIII, 48).
K 4977 — egz. zdefektowany; BK 12336 — wyd. lipskie 1698 ze zbiorów Rolaya.
- [98] 88. Historia starego y nowego testamentu
Fontaine N.: Historia Starego i Nowego Testamentu ... Warszawa 1709 (E. XVI, 254 - 255).
K 7379; BK 111788 — opr. perg., zapiska proveniencyjna zatarta. W r. 1790 w bibl. konarzewskiej: „Historyi Boskich część pierwsza [!] w xiędze 1”.

[99] 89. Francuzkich xiążek małych 30

? Zestaw małych republik Elzewirowych (H. Szweykowska: Książka drukowana XV - XVIII w. Wrocław 1961 s. 149 - 150). Obecnie w BK znajduje się tylko kilka ksiąg z tej serii pod różnymi sygnaturami. W r. 1790 w bibl. konarzewskiej: „W kondygnacy czwarty [szafy] xiążek francuskich in octavo 33”.

W drugi skryni sub litera B

[100] 1. Kopersztychy muztukow księga 1

Dorohostajski K. M.: *Hippika abo nauka o koniach ...* Kraków b.r., po 1647 (E. XV, 292).

K 4207; BK 3658 — opr. psk. typowa. U dołu k. tyt.: „M. Działyński CN” — przekreślone. Zapis inwentarzowy powstał być może po autopsji trzeciej księgi, gdzie liczne medzioroty wędzideł końskich. Por. też poz. 238.

[101] 2. Mappa księga 1

Jeden z atlasów.

[102] 3. Manuskrypt consilium 1

Rkps BK 456 — in 2°. „Senatus consilium postcomitale Varsaviae in Anno 1758 expeditum” — dziennik posiedzeń senatu, na których Augustyn Działyński nie był już obecny.

[103] 4. Manuskrypt punktow carowy IMCI 1

Rkps BK 988 — in 2°, opr. sk. zdobiona. *Silva rerum* Marcina Działyńskiego doprowadzona do r. 1744 (pojedynk Adam Tarty z Kazimierzem Poniatowskim). Pierwszy tekst: „Punkta do rezolucy carowi Imci y Ichmościom panom ministrom od J. O. Xięcia Imci Prymasa dane w Lublinie d. 30 Julii 1707”. Na wyklejce przedniej opr. prow.: „M. Działyński CN”.

[104] 5. Manuskrypt dies eruditi 1

Rkps BK 596 — in 4°, opr. pap. *Miscellanea* z końca XVII w. Na k. 1: „Dies I. Eruditi aliquot amicorum de libertate colloqui”. W drugiej części rękopisu encyklopedia staropolska. Na k. ochronnej: „M. Działyński CN”.

[105] 6. Biblia wielka 1

Druk nie oznaczony typograficznie. W r. 1790 w bibl. konarzewskiej: „Biblia polska w xiędze 1”.

[106] 7. Trybunał główny koronny 1

Lisiecki A.: *Trybunał główny koronny ...* Kraków 1638 (E. XXI, 332 - 333).

K 2805; BK 3568 — opr. perg. Prow.: „Ernesti Heidenstein 1663”. Jeden z egz. tego dzieła wystawiony na aukcji w r. 1847 przez T. Działyńskiego (*Catalogue ...* s. 77, poz. 82).

[107] 8. Manuskrypt prowentow kujawskich 1

Rkps nie zidentyfikowany. Jedna z ksiąg gospodarczych runowskich.

[108] 9. Summaryusz majątnosci kujawskich [rkps] 1

Rkps BK 1490 — in 2°, opr. pł. nowa. „Summaryusz majątnosci kujawskich Crescentey roznych zboz Percepty y expensy ... roku 1677 [słownie]”. Pod spisami podpisy Macieja i Pawła Działyńskich.

[109] 10. Laudes Jabłonowski 1

Jabłonowski S.: *Armatae laudes ... declamatae ... Varsaviae* 1685 (E. XVIII, 358).

K 6; BK 6. W r. 1790 w bibl. konarzewskiej: „Xiążka na pochwałę J. O. Xiążąt Jabłonowskich 1”.

[110] 11. Tractatus de [f — skreślone] scribendis epistolis 1

Wysocki S.: *Tractatus de formandis epistolis ... Cracoviae* 1743 (E. XXXIII, 472).

K 4745; BK 114562 — opr. psk. typowa. Na k. ochronnej: „Ex libris Magnifici Raphaelis a Błociszewo Gajewski capitanei Gnesnensis 1745” (Korespondent Augustyna Działyńskiego).

[111] 12. Orator Polonus 1

Wysocki S.: Orator Polonus ... Varsaviae 1740 (E. XXXIII, 469).

K 7076; BK 21604 — opr. sk. typowa.

[112] 13. Zegar monarchow 1

Guevara A. de: Zegar monarchow z życia Marka Aureliusza ... Leszno 1751 (E. XVII, 461).

K 2320; BK 24202 — opr. sk. typowa. Jeden z egz. tego dzieła wystawił T. Działyński na aukcji w r. 1847 (Catalogue ... s. 40, poz. 7).

[113] 14. Kazanie pogrzebowe 1

? Jugowski J.: Mowa ... na pogrzebie S.P.J.W.M. Pana Tomasza Działyńskiego wojewody chełmińskiego ... die 21 Maii 1715. Gedani 1715 (E. XVIII, 662).

K 2376; BK 38392 — na marg. k. tyt. zapiska prow.: „Josephi Potulicki” (Józef Potulicki, wojewoda czernihowski, brat żony Józefa Działyńskiego).

[114] 15. Autor Thesauri 1

Knapski G.: Thesaurus Latino-Germanico-Polonicus. Tomus secundus. Posnaniae 1726 (E. XIX, 336).

K 6; BK 21009/2 — opr. sk. typowa, b. zniszczona, podobnie jak i blok książki. Na wyklejkach probatio calami chyba Augustyna Działyńskiego. Na wyklejce przedniej okładki z trudem czytelny napis „hoc liber est domini Ignati D. 1765”. Zob. też poz. 30.

[115] 16. Woysko serdecznych nowo rekrutow 1

Fałęcki H.: Woysko serdecznych noworekrutowanych na większą chwałę Boską affectów ... Poznań 1746 (E. XVI, 163 - 164).

K 1808; BK 114788 — opr. psk. typowa. Na k. ochronnej proveniencja: „Ex libris Antoni Zaremby mpp”.

[116] 17. Manuskrypt w pergaminie 1

Rkps nie zidentyfikowany.

[117] 18. Kazania in crudo [?] Herki 1

Herka K. S.: Zabawy przy akademicznych pracach to iest kazania... Poznań 1750 (E. XVIII, 146 - 147).

K 6; BK 228029 — egz. zdefektowany, brak k. tyt., opr. późniejsza.

[118] 19. Manuskrypt w zielony pergamin oprawny 1

Rkps BK 968 — in 2°, opr. perg. „Summariusz kopii listownych y inszych roznych z roznych conceptow y okazji pisanja zebranych rzeczy... zaczęty roku panskiego 1652...” — sliva rerum szlachezca wielkopolskiego (Kazimierza Władysława Radomickiego, kasztelana kaliskiego?) z połowy XVII w.

[119] 20. Historia angielska 1

Aulnoy M. C. Le Jumel de Barneville de: Historia angielska politico-moralis... Poznań 1743 (E. XXII, 301).

K 6; BK 314294 — nabytek z r. 1971.

[120] 21. Skrypta IMCIW Działalskich domu [rkps] 1

Rkps BK 774 — in 2°, opr. psk. nowa. „Ad domum Działalscianam spectantia et pro informationem necessaria” — odpisy aktów dotyczących działów majątkowych i transakcji prawnych sporządzane własnoręcznie przez Józefa Działyńskiego. M. in. tablice genealogiczne Działyńskich, Orzelskich, Grudzińskich, Witosławskich.

- [121] 22. Dysskursy wolności rzeczy polskitey 1
Dzieło nie zidentyfikowane, może jeden z rękopisów?
- [112] 23. Instrukcyja na seym grodzinski [rkps] 1
Rkps nie zidentyfikowany. Być może jedna z sylw rozpoczynająca się wpisem instrukcji poselskiej wystawionej przez NN sejmik.
- [123] 24. Iure consultis autor 1
Duński A., Zalasowski M.: *Iureconsultus in materia censuum et decimarum juxta doctrinales tractatus...* Posnaniae 1746 (E. XV, 413).
K 2270; BK 114175 — opr. psk. typowa. T. Działyński wystawił na aukcji w r. 1847 dwa egzemplarze tego dzieła (*Catalogue...* s. 67, poz. 223).
- [124] 25. Informacya swiat opisany 1
? Bystrzonowski W.: *Informacya matematyczna, rozumnie ciekawego Polaka Swiat cały... w trudnych kwestyach... iemuż ułatwiająca...* Lublin 1743, 1749 (E. XIII, 484).
K 8809; BK 19442 — wyd. z r. 1749 pochodzi z konwentu karmelitów gdańskich; BK 19452 — wyd. z r. 1743 ze zbioru Żebrowskiego nabytego przez Jana Działyńskiego.
- [125] 26. Jurya regnandi 1
Braun D.: *De juriis regnandi fundamentalium...* Coloniae 1722 (E. XIII, 324).
K 2263; BK 26579 — opr. pperg., liczne marginalia.
- [126] 27. Introductio Philippi 1
Cluverius Ph.: *Introductio in universam geographiam...* libri VI. Brunsvigae 1672 (Łodyński I, 308).
K 6; BK 11821 — na winiecie: „Ex libris Augustini Trachowski Can. Reg. Lat. professi Calisien.”
- [127] 28. Xiążka francuzka w biały perganin oprawna
Druk nie oznaczony.
- [128] 29. Branni de jure Regni 1
Opis bibliograficzny zob. poz. 125.
- [129] 30. Zicie S. Wincentego i Jacka dominikanow 1
Teoli A.: *Zycie... S. Wincentego Ferreryusza... S. Iackowi z Odrowążów Wyznawcy...* dedykowane. Kraków 1750 (E. XIX, 300 - 301; XXXI, 98).
K 6; BK 128978 — nabytek XX-wieczny. Inny egz. tego dzieła zapisany pod poz. 216.
- [130] 31. Opera heroica 1
Poniński A.: *Opera heroica...* Varsaviae 1739 (E. XXV, 50).
K 4739; BK 15841 — opr. sk. typowa.
- [131] 32. Autor Curtius Rufus 1
Druk nie oznaczony. WBK kilka dzieł tego autora; najpopularniejsze: „*De rebus Alexandri Magni historia...* Venetiis 1727 — BK 111136 pochodzi ze zbioru M. Biernackiego zakupionego w r. 1867.
- [132] 33. Xiążka mimiecka 1
Druk nie oznaczony. Może tom trzeci dzieła opisanego pod poz. 1?
- [133] 34. Dedikacya Augustowi II 1
Sapieha J. F.: *Annotacye historyczne o początku... Orderu Kawalerów Białego Orła...* Warszawa 1730 (E. XXVII, 92).
K 6; BK 6. „Dedikacya... Augustowi II” — to napis na k. 1 dziełka. Najwidoczniej w tym egz. brak było k. tyt. Inny egz. notowany pod poz. 143.
- [134] 35. Geometr polski 1
Solski S.: *Geometra polski. To iest nauka rysowania, podziału...* T. 1 - 3. Kraków 1683 - 86 (E. XXIX, 53 - 54).

K 7401; BK 344 — na k. przedtyt. tomu 1: „Geometra y architekt polski”; napis ten świadczy, że pierwszy tom tego dzieła zanotowano pod poz. 144. Na tej karcie notka proveniencyjna „JMCi Panu Józefowi z Kościelca Działyńskiemu M. Stanisław Waryski pozyczył [skreślone, nadpisane:] darował roku 1708 dn. 2 wrzesn.”. W r. 1790 w bibl. konarzewskiej: „Geometra Polski w xiązce 1”. Inne egz. tego dzieła wystawił T. Działyński na aukcji w r. 1847 (Catalogue... s. 41, poz. 28 - 30).

[135] 36. Dusza pokutująca 1

Ferrerus W.: Dusza pokutująca... Poznań 1751 (E. XVI, 199).

K 6; BK 6.

[136] 37. Peregrynacya Jerozolimska 1

Radziwiłł K. M.: Peregrynacya Albo Pielgrzymowanie do Jeruzalem... Liczne wyd. (E. XXVI, 88 - 90).

K 4211 — wyd. z r. 1614. Żaden z licznych egz. tego dzieła nie pochodzi w Bibliotece Kórnickiej ze zbiorów Augustyna Działyńskiego. Zob. też poz. 240.

[137] 38. Eloquencia 1

Malczewski A.: Eloquentia propugnata et brevis studiorum impugnata. Posnaniae 1751 (E. XXII, 82).

K 2357; BK 15473 — opr. w czerwony aksamit. Drukowana dedykacja Augustynowi Działyńskiemu.

[138] 39. Chalska apteczka 1

Druk nie zidentyfikowany. Pierwszy wyraz można też czytać „Malska”, pozwalaloby to związać jedno z dziełek lekarskich zatytułowanych Apteczka (może rękopis) z nazwiskiem Malskiego będącego na służbie u Działyńskich (por. list Marcina Działyńskiego do brata Augustyna z 28 XII 1740 r. — BK 7245 k. 135).

[139] 40. Mowy do stanów 1

? Załuski A. Ch.: Mowy na radach y seymach... Kalisz 1702 (E. XXXIV, 166 - 167).

K 4703; BK 34611 — opr. perg., na k. tyt.: „M. Działyński CN”. W r. 1790 w bibl. konarzewskiej: „Mowy Załuskiego xięga 1”.

[140] 41. [Zycie Stanisława 4 — skreślone] Zycie indigenata pruskiego 1

Zob. poz. 61.

[141] 42. Philosophia 1

? Zetel P.: Philosophia sacra sive vita divi Stanisłai Kostka Soc. Jeśu. Dilingae 1715.

K 7628; BK 114815. Dwa egz. tego wyd. wystawił T. Działyński na aukcji w r. 1847 (Catalogue... s. 88, poz. 116 i s. 91, poz. 174). Właściwe dzieła filozoficzne o identycznym tytule w BK posiadają obcą proveniencję.

[142] 43. Rituale sacramentorum 1

Rituale sacramentorum... Posnaniae 1679 (E. XXVI, 312).

K 7548; BK 11140 — silny defekt.

[143] 44. Klejnot kawalerski białego orła 1

Sapieha J. F.: Annotacye historyczne o początku... Orderu Kawalerów Białego Orła... Warszawa 1730 (E. XXVII, 92).

K 4884; BK 15809 — na odwrocie k. tyt. wiersz: „Na Kawalerski Klejnot Białego Orła”. Inny egz. pod poz. 133.

[144] 45. Geometr y architekt polski 1

Zob. poz. 134.

- [145] 46. Mysli pokutującego człowieka 1
Wessel A. A.: Mysli pokutującego człowieka... Kraków 1724, Poznań 1754 (E. XXXII, 396 - 397).
K 6; BK 128972 — wyd. poznańskie zakupiono dopiero w r. 1963.
- [146] 47. Promin Augusta wtorego 1
Rubinkowski J. K.: Promienie cnot królewskich po śmiertelnym zachodzie... Augusta II... Poznań 1742 (E. XXVI, 441).
K 4886; BK 15284 — opr. psk., na grzbiecie wyciśnięty napis: „Promien Augusta II”, który był podstawą zapisu inwentarzowego. Na wyklejce przedniej opr.: „Ex libris Martini Działyński Capitanei Naclensis”.
- [147] 48. Manuskrypt in quarto 1
Rkps BK 415 — opr. sk. nowa. Lauda sejmików wielkopolskich z lat 1710 - 1727 (ręką Marcina Działyńskiego?).
- [148] 49. Historia zycia męstwa y cudow J. Nepomucena 1
Jabłonowski S. W.: Historia zycia, męczeństwa, y cudow S. Jana Nepomucena... B.m. 1740 (E. XVIII, 359)
K 6; BK 6.
- [149] 50. Xiązka łacinska Chrystophorii Varsenici 1
Druk typograficznie nie oznaczony. W BK kilka druków Krzysztofa Warszawickiego, z których żaden nie posiada zapisek proveniencyjnych.
- [150] 51. Historye de flance 1
Druk nie określony. Może jedna z wielu Histoire de France? Z kilku dzieł o podobnym tytule znajdujących się w zbiorach kórnickich ani jedno nie odpowiada przyjętemu tu kryterium identyfikacji zapisów inwentarzowych.
- [151] 52. Synonyma 1
Knapski G.: Synonima seu Dictionarium Polono-Latinum... Liczne wyd. (E. XIX, 332 - 333).
K 6; BK 23 — wyd. krakowskie z r. 1669 posiada zapiskę NN ręką: „Junii 1836 Auktion-spreis 2 Sgr”; BK 19796 — wyd. kaliskie z r. 1756 ma jeszcze notatkę z r. 1791: „Ex libris Valentini Zeydler”.
- [152] 53. Sinatores Regni 1
a) Naramowski A. I.: Signatores regni signata meritorum laude... Varsaviae 1727 (E. XXIII, 37).
K 4887; BK 16329a — współopr. z:
b) Naramowski A. I.: Aurore solis Sarmatici. Vilnae 1727 (E. XXIII, 35).
K 4887; BK 16329b.
- [153] 54. Krotka annotacya seymow 1
Zob. poz. 46.
- [154] 55. Gramatyka francuzka pisana [rkps]
Rkps nie zidentyfikowany. Być może książka szkolna. Zob. też poz. 88 i 178.
- [155] 56. Francuzka xiązka tomow [1 — skreślone] 2
Druk nie zidentyfikowany.
- [156] 57. Vita beatae Cunegundis 1
Frankowic M. I.: Vita beatae Cunegundis... Tyrnaviae 1744 (E. XVI, 301).
K 1419; BK 114846 — opr. sk. typowa.

- [157] 58. Filar przy drodze krzyżowy 1
Druk nie zidentyfikowany.
- [158] 59. Legatio Polono-Litvanica 1
Tanner F.: Legatio Polono-Lithuanica in Moschoviam... anno 1678... Norimbergae 1689 (E. XXXI, 22).
K 64 97; BK 11743 — opr. psk. późniejsza. Jeden z egz. wystawił T. Działyński na aukcji w r. 1847 (Catalogue... s. 8, poz. 95).
- [159] 60. Simonis Starovolsci 1
Druk nie oznaczony. W BK liczne prace Szymona Starowolskiego.
- [160] 62. Pensees francuzki 1
? Oxenstierna J. T.: Pensées... sur divers sujets... T. 1 - 2. La Haye 1754.
K ô; BK 18206 — opr. psk., brak not proveniencyjnych. Trzy inne dzieła francuskie zatytułowane Pensées... znajdujące się w BK pochodzą ze zbioru Rolaya.
- [161] 63. Nouvelle methode 1
Duchênebillot F. D.: Nouvelle méthode pour apprendre la langue françoise... Warszawa 1699, Lublin 1755 (E. XV, 353).
K ô; BK ô.
- [162] 64. Manuskrypt nicały 1
Rkps BK 967 — in 2°, opr. pap. XIX w., brak początku i końca. Silva rerum z czasów Sobieskiego i Augusta II.
- [163] 65. Paradisus animae Christianae 1
Merlon J.: Paradisus animae Christianae... Gedani 1683 (E. XXII, 302 - 303).
K ô; BK ô.
- [164] 66. Histoir de la Bible 1
Fontaine N.: L'Histoire du Vieux et du Nouveau Testament... Lyon 1749 (Cioranescu A.: Bibliographie de la littérature française du dix-septième siècle. T. 2, s. 897).
K ô; BK 128319 — opr. sk., na grzbiecie złożony napis: „Histoire de la Bible”, który stanowił podstawę do zapisu inwentarzowego.
- [165] 67. Komedye 1
Zob. poz. 83.
- [166] 68. Mattaei Dreserii historie 1
Dresser M.: Isagoges historicae pars prima... Lipsiae 1598. (Short-Title Catalogue of Books Printed in other Countries from 1455 to 1600 Now in the British Museum. London 1962 s. 254).
K ô; BK 13972 — opr. perg. Na k. tyt.: „Ex libris... Schultz” i data 1685.
- [167] 68. Historia de robre
Zob. poz. 71.
- [168] 69. Historia universalis francuzka
Zob. poz. 23.
- [169] 70. Telemaka przypadki
Fenelon de Salignac F.: Przypadki Telemaka syna Ulissesa... Lipsk 1750 (E. XVI, 193).
K ô; BK 115062 — nabyte dla BK w r. 1948.
- [170] 71. Alphabetum dogmaticum
Wolski J.: Alphabethum dogmaticum. Posnaniae 1731 (E. XXXIII, 294).
K ô; BK ô.
- [171] 72. Aristoteles
? a) Aristoteles: Politica ab Jacobo Lodovica Strebaeo... conversa. Parisiis 1542.

- K 6; BK 2665 — opr. sk. ze złożonymi wyciskami. Na k. ochronnej: „Ex libris Andreae Alexandri Radomicki” (dziad Anny, żony Augustyna Działyńskiego). Współopr. z:
- b) Strebaeus J. L.: Quid inter Lodoicum Strebaeum et Joachimum Perionium non conveniat in Politicon Aristotelis interpretatione. Paris 1543.
K 6; BK 2666.
- c) Aristoteles et Xenophontes: Oeconomica ab Jac. Lod. Strebaeo e Graeco in Lat. conversa. Paris 1544.
K 6; BK 2667.
- d) Cicero M. T.: De partitionibus oratoriis dialogus... Paris 1543
K 6; BK 2668.
- e) Latomus B.: Enarrationes partitiorum oratoriarum M. T. Ciceronis. Paris 1543.
K 6; BK 2669.
- [172] 73. Gemmae latinae
Zawadzki I.: Gemmae latinae... in usum publicum expositae... Ed. III. Varsaviae 1720 (E. IX, 74).
K 4826; BK 110625 — opr. psk. typowa. Na wyklejce przedniej opr. notatka proveniencyjna: „M. Działyński CN”.
- [173] 74. Joanni II Regni Polonia
Jan III Sobieski: Polonia Poloniae reddita... Varsaviae 1667 (E. XXVIII, 363).
K 6; BK 6.
- [174] 75. Historiae Calvinissimae
? Poszakowski J.: Historia kalwińska... Warszawa 1747 (E. XXV, 120).
K 3367; BK 25722 — opr. sk.
- [175] 76. Historia Artaxessa
Lubomirski S. H.: Rozmowy Artaxessa y Ewandra... B.m. 1683 (E. XXI, 474).
K 8843; BK 13401. Wydanie z r. 1708 wystawił T. Działyński na aukcji w r. 1847 (Catalogue... s. 40, poz. 5).
- [176] 77. Synonyma
Zob. poz. 151.
- [177] 78. Saxe galante
Pöllnitz C. L.: La Saxe Galante. Amsterdam 1735 (E. XXIV, 420).
K 6; BK 16244 — pochodzi z biblioteki Antoniego Opalewskiego.
- [178] 79. Grammatyka francuzka
? Malicki B. K.: Klucz do języka francuskiego to iest Grammatika polsko-francuska... Kraków 1700 (E. XXII, 91).
K 8321; BK 11484 — opr. psk. Zob. też poz. 88.
- [179] 80. Dyktyonarz francuz. łacinski mały
Druk nie zidentyfikowany.
- [180] 81. Panegiricus Ferdinandi III
? Wassenberg E.: Serenissimi Iohannis Casimiri Poloniarum Sveciaeque principis Carcer Gallicus... Gedani 1644 (E. XXXII, 256).
K 4890; BK 2350 — opr. pperg. z XIX w. Podstawą wpisu inwentarzowego była dedykacja zamieszczona po k. tyt.: „Invictissimo, potentissimo Ferdinando III...”, imię cesarza wytłoczono w niej dużymi literami w osobnym wierszu.
- [181] 82. Manuskrypt Sigismunda
Rkps BK 344 — in 4°, opr. sk., zdobienia renesansowe. Akta z czasów panowania Zygmunta III. Na k. ochronnej napis: „Sigismundus”, na wyklejce przedniej opr.: „Sigis-

mundus Tertius Dei Gracia Rex Poloniae...". Kilka not proveniencyjnych: u dołu k. 5 po dedykacji Zygmuntowi III: „Jure me possidet Abrahamus Benike notarius Dirsouiensis qui me quatuor florenis 18 grossis a Dno Michaelae Voken Scabino Dirsoviensi emit. Anno Dni 1645" (cała zapiska przekreślona), poniżej: „Jac. Josephi Plachecki" (również skreślone) i wreszcie „denuo gratia Josephi Plachecki possidet M. Potulicki". Natomiast na k. 4v: „M. Działyński CN mpp".

[182] 83. Anglia tum in Pallio [?]

Druk nie zidentyfikowany.

[183] 84. Logica universalis

Druk nie określony.

[184] 85. Rozne mowy publiczne

Dębiński J.: Rozne mowy publiczne, seymikowe y seymowe... Częstochowa 1727 (E. XV, 89).

K 4749; BK 14898 — opr. pap. XIX w. Egz. opr. w sk. wystawił na aukcji T. Działyński w r. 1847 (Catalogue... s. 37, poz. 82). W r. 1790 w bibl. konarzewskiej: „Mowy rozne 1".

[185] 86. Xiążka de jure

? Duncker D.: Succincta delineatio Iuris certi et indubitati... B. m. 1718 (E. XV, 367).

K 7594; BK 38218 — opr. nowa, na k. tyt. nota proveniencyjna: „M. Działyński CN mpp".

[186] 87. Historia o przeny: hostyach 3

Treter T.: Sacratissimi Corporis Christi Historia et Miracula. Quae in ecclesia Posnaniensi... operatur... Brunsbergae 1609 (E. XXXI, 310).

K 8415; BK 1717 — def., brak k. tyt. (prawdopodobnie nie było już jej w momencie spisywania Inwentarza).

[187] 88. Korona in animorum regno [rkps]

Rkps BK 615 — in 4°, opr. pperg. „Corona in animorum regno imperantis eloquentiae eruditorum, emblematum, sententiarum, politicarum elegantiarum gemmis distincta. Perillustribus illustribus magnificis atque generosis rhetoricae auditoribus in Regio Vladislai IV Scholarum Piarum Varsaviensi Collegio per indefessum 1694 et 5ti anni cursum ad consequendum proposita a Calendis 7bribus ad 16tam Quintilis diem". Poniżej tyt. nota: „Liber M. Działyński c.n.". Na wyklejce tylnej opr. podpisany: „Dominus Pniewski", a na k. tyt. częściowo nieczytelne: „Ex libris Stephani Sa..... cz".

[188] 89. Sarmatides

Poniński A.: Sarmatides seu Satyrae cujusdam equitis Poloni... B. m. 1741 (E. XXV, 52).

K 4747; BK 15602 — opr. pperg. Inny egz., opr. w karton, wystawił T. Działyński na aukcji w r. 1847 (Catalogue... s. 34, poz. 28).

[189] 90. Manuskrypt ocupacyi Pana Woiewody

Rkps BK 614 — in 4°, opr. perg. Tytuł: „Occupationes descriptae A. M. D. G..." Na k. tyt.: „Joannis Potulicki 1673 mpp". W treści: „Epistolae variae in schola poeseos dictae... anno dni 1673" i „Fabulae variae correctae". Wojewoda brzeski kujawski był stryjem Marianny, żony Józefa Działyńskiego.

[190] 91. Labirente in versaies

La Labyrinthe de Versailles ou Description, en prose, des bosquets avec l'explication de ses fables en vers... Paris 1677 (Barbier II, 1064).

K ô; BK ô.

[191] 92. Xiążka N. P. Borkowskiey

? Cuda Nayswietszey Panny przy obrazie iey borkowskim. B. m. r. (E. XIII, 273).

K ô; BK ô. Wszystkie książki w BK związane tematycznie z cudownym obrazem NMP w Borku zostały nabyte w czasach późniejszych.

- [192] 93. *Introductio in universum*
? Miaskowski A.: *Introductio in universum Aristotelis philosophiam*. Sandomiriae 1720 (E. XXII, 323).
K 6; BK 6. Por. też poz. 126.
- [193] 94. *Książka francuzka*
Druk nie oznaczony.
- [194] 95. *Lekcykon francuzki polski*
Malicki B. K.: *Lexykon francusko-polski...* Cracoviae 1701 (E. XXII, 91).
K 7484; BK 114358 — opr. pperg.
- [195] 96. *Kardynała*
Druk nie oznaczony. Być może ten tyt. wzięty został z napisu grzbietowego dziełka napisanego przez jednego z kardynałów.
- [196] 97. *Czarownica powołana*
Czarownica powołana abo krotka nauka y przestroga z strony czarownic... Gdańsk 1714 (E. XIV, 531 - 532).
K 3461; BK 15845 — nabytek późniejszy, posiada notkę własnościową reformatów w Dzierzgoniu.
- [197] 98. *Chronologia cesarzow rzymskich* [rkps]
Rkps BK 134 — in 4°, opr. XX w. Teksty historyczno-literackie uczniów szkoły w Chojnicach z r. 1734/35 (zob. Katalog rękopisów staropolskich Biblioteki Kórnickiej XVI - XVIII w Wrocław 1971 s. 353 - 354).
- [198] 99. *Instrukcja politykow*
Mazarin J.: *Instrukcja polityków...* Kilka wyd., ostatnie Thorunii 1742 (E. XXII, 248).
K 6; BK 6.
- [199] 100. *Kazanie w kolleacie pułtowskim*
Załuski A. Ch.: *Kazania ktore się na prętcie zebrać mogły...* B. m. 1730 (E. XXXIV, 163).
K 3908; BK 34216 — opr. sk. typowa, na k. tyt.: „Ex libris Martini Działyński Capitanei Naclensis m.p.”. Zapis inwentarzowy powstał z kombinacji tyt. dzieła i pierwszego kazania głoszonego w „Kollegiacie Pułtowskiej”. W r. 1790 w bibl. konarzewskiej: „Kazania rozne 1”.
- [200] 101. *Epitaphium manuscriptim*
Rkps BK 970 — in 2°, opr. psk. „Manuscripta variarum curiositatum ex multis authoribus itidem decerpatarum inchoata annos salutis nostrae 1727 [rz.]” — silva rerum Józefa Działyńskiego. Na wyklejce przedniej opr. nota: „Qui vult hoc libro potiri si sacerdos absolvat sex missas, si saecularis det pro totidem pro anima Josephi maximi peccatoris idc postulantis J. Działyński mpp”. Pierwszy wpis: „Epitaphium olim... Gliniecki...”.
- [201] 102. *Manuskrypt w czarnej oprawie*
Rkps BK 410 — in 2°, opr. sk. typowa. Akta do historii Augusta II, w tym legacja do Porty Otomańskiej z r. 1699 i *Komedyja paryska* — polskie tłumaczenie Pocięsnych wykwinłnisi Moliera (druk: *Dramaty staropolskie*. T. 6 s. 553 - 582). Teksty doprowadzone chronologicznie do r. 1719, wpis pierwszy: „Instrukcja do najasniejszego Stanisława Pierwszego... dana ichmoci... posłom od Poznańskiego i kaliskiego wojewodztw z Kościana. Ręka niezna-na.
- [202] 103. *Xiążka legum mała*
? Gliszczyński M.: *Compendium legum...* Calissii 1754 (E. XVII, 172).
K 6839; BK 128330 — opr. sk. typowa.
- [203] 104. *Manuskrypt nie dokończony*
Rkps BK 779 — in 4°, opr. sk. Zbiór kwitów podatkowych od r. 1683 z majątności Rado-

- mickich: Wiry, Trzebaw, Pałędzie, Dopiewiec. Kwity wklejane zajmują tylko początek rękopisu.
- [204] 105. Manuskrypt drugi nie dokończony
Rkps nie zidentyfikowany.
- [205] 106. Novelle francuzkie
Nouvelles Extraordinaires de divers endroits. Leiden od 1680 (Barbier III, 572).
K 6; BK Cz. 2256; BK 22039 – współopr. z rkps BK 1031 nabytym od ks. I. Polkowskiego.
- [206] 107. Gotefrido Lennich
? Lengnich G.: Jus publicum Regni Poloniae. T. 1 - 2. Gedani 1742 - 46 (E. XX, 170).
K 2672; BK 112474. Jeden z egz. wystawił T. Działyński na aukcji w r. 1847 (Catalogue... s. 76, poz. 78).
- [207] 108. Facyata wieczności pałacow [rkps]
Rkps BK 190 – in 4°, opr. psk. typowa, Augustyn Kołudski: Thron oyczysty abo Pałac wieczności w krotkim zebraniu monarchów, xiążąt y królów polskich. Dziełko wydane drukiem w Poznaniu 1707 i 1727. Tyt. w inwentarzu pochodzi od wiersza rozpoczynającego utwór Kołudskiego: „Faciata wieczności pałacu”, jako że w rkps brak k. tyt. (zob. Katalog... s. 446 - 448). Na wyklejce przedniej opr.: „Ta książka iest Jana Chmielewskiego pisarza prowentowego z Działyńia Ao 1732”. Działyń do r. 1730 był własnością Jakuba, do r. 1739 – Aleksandra, a potem Marcina i Augustyna Działyńskich.
- [208] 109. Książka francuzka
Druk nie określony.
- [209] 110. Zwierciadło niewinności
Sawicki K. P.: Prawdziwe zwierciadło niewinności to iest: Zycie... Aloyzego Gonzagi... Poznań 1725, Kraków b.r. ok. 1728 (E. XXVII, 165 - 166).
K 6; BK 18233 – wyd. z r. 1725, defekt z dubletów BOZ.
- [210] 111. Manuskrypt mały
Rkps nie zidentyfikowany.
- [211] 112. Historye francuzkie
? Gramond G. B.: Historiarum Galliae ab excessu Henrici IV libri XVIII. Tolosae 1643.
K 6; BK 495 – opr. sk. Wpis do Inwentarza w oparciu o tyt. grzbietowy: „Histor. Galliae”.
- [212] 113. Sententie veterum poetarum
Major G.: Sententiae veterum poetarum per locos communes digestae... Cracoviae 1536, Antverpiae 1564 (E. XXII, 47).
K 6; BK 6.
- [213] 114. Ezop po francuzku mimiecku
? Ezop. Vie et les fables avec des réflexions morales en français et allemand. Paris et Strasbourg 1748 (Heinsius I, szp. 811).
K 6; BK 6.
- [214] 115. Kalendarz jezuicki stary
Kalendarz jezuicki większy na rok 1740... zebrany... przez... Jana Poszakowskiego. Wilno 1740 (E. XXV, 121).
K 8400; BK Cz. 2267 – opr. sk. późniejsza. Prow.: „Joannis Poszwiński sacerdotis...”
- [215] 116. Proscenium vitae humanae
Ens G.: Vitae humanae proscenium... Dantisci 1652 (E. XVI, 62 - 63).
K 2113; BK 11436 – opr. perg., na ostatniej k. nota: „Ex libris Joannis Jastrzebski” – ręką z XVII w. Na wyklejkach probatio calami.
- [216] 117. Zycie S. Jacka y Wincentego
Opis bibliograficzny zob. poz. 129.

- [217] 118. Poselstwo wielkie
Radzewski F. [pseud.: Poklatecki]: Poselstwo wielkie... Rafała hrabi na Lesznie Leszczyńskiego... do Mustaffy II... Poznań 1744 (E. XXVI, 51 - 52).
K 4976; BK 16250 — późniejszy nabytek Biblioteki Kórnickiej. W XVIII w. u reformatów w Chelmie.
- [218] 119. Rewolucye roczne
Kalendarz historyczno-polityczny na rok pański 1742... zawierający w sobie rewolucye roczne... Lublin 1741 (E. XIX, 22 - 23).
K 8774; BK Cz. 2490 — opr. sk. (zob. K. Kłodzińska: Katalog kalendarzy od XVI do XVIII w. w zbiorach Biblioteki Kórnickiej. „Pamiętniki Biblioteki Kórnickiej” Z. 8: 1963 s. 204 - 205).
- [219] 120. Introdukcyen po francuzku
? Sanson G.: Introduction à la géographie... Paris 1686.
K 0; BK 11996 — opr. XVIII w., późniejszy nabytek Biblioteki Kórnickiej.
- [220] 121. Oratio pro scholis publicis
Bielski J.: Pro scholis publicis studiorumque in illis ratione oratio... Posnaniae 1747 (E. XIII, 80).
K 4904; BK 116625 — opr. pap.
- [221] 122. Życie S. Józefa
Druk nie określony. Być może jedna z wielu książek o św. Józefie Kalasantym lub św. Józefie z Kopertynu (E. XVIII, 634 - 638).
- [222] 123. Grammatyka mimiecka francuska
a) Pepliers: Nouvelle grammaire royal française. Berlin 1702. b) Dictionnaire français-allemand. B.m.r. c) Von der Ordnung, nach welcher die Partes Orationis... folgen müssen. B.m.r. d) Dialogues... recueil de quelques proverbes... Berlin 1702. e) Recueil de CCXXXII bons contes. B.m.r.
K 0; BK 110925 - 110929 — tyt. całości sztuczny, oparty na pierwszej k. pisanej gotykiem. Dziełko z lat szkolnych Augustyna (?). Karty ochronne zapisane próbami pióra. Na k. ostatniej: „Dział[ynski]”. Opr. perg.
- [223] 124. Foridica novella... Posnaniae 1620 (E. XIV, 518)
K 0; BK 1455 — opr. perg., na k. tyt.: „Ex libris Marcelli Leszczyc Fałęcki” — ręką XVII-wieczną. T. Działyński wystawił jeden z egz. na aukcji w r. 1847 (Catalogue... s. 70, poz. 10).
- [224] 125. Głos wolny manuskrypt
Rkps BK 547 — in 4°, opr. sk., brak not proveniencyjnych. Głos wolny wolność ubezpieczający (zob. E. Rostworowski: „Czy Stanisław Leszczyński był autorem Głosu wolnego? W: Legendy i fakty XVIII w. Warszawa 1963). Ze zbioru Augustyna Działyńskiego pochodzi także rkps BK 2593 (oprawione niedawno luźne składki tego dzieła).
- [225] 126. Cwiczenie krasomowskie
Bielski J.: Ćwiczenia krasomowsko-prawnego przez prześwietną młodź krasomowską Collegium Poznańskiego SJ wyprawionego Xiega I. Poznań 1757 [dwa wyd.] (E. XIII, 79).
K 0; BK 114472 — opr. ppł. nowa. Brak znaków proveniencyjnych; BK 18456 — ze zbioru Rolaya.
- [226] 127. Manuskrypta filozoficzne
Rkps BK 1039 — in 4°, opr. nowa. Teksty filozoficzne rękopisu zapoczątkowuje: „Philosophia naturalis Alberti Magni”, dalej idą traktaty filozoficzne i prawnicze wykładane

przez Marcina Winklera. Rękopis XVII w., bez śladów proveniencyjnych, pochodzi z kręgów Akademii Krakowskiej.

[227] 128. *Ausa illustrissimi principis*

Sturcius Ch.: *Ausa illustrissimi principis domini Caroli Sudermaniae etc. ducis...* Dantisci 1598 (E. XXIX, 367).

K 4916; BK Cim. Qu 3130 — opr. perg. czerwona z wiązaniami. Na odwrocie k. tyt.: „Inscriptus catalogo librorum Illmi Dni Sigismundi Działyński pal[a]ti[ni] Brzesten[is] cap[ita]nei Juniuladislaiensis”. Na zewnętrznej opr. numer pisany dużymi czarnymi cyframi: „17”. W r. 1847 T. Działyński wystawił jeden z egz. tego dzieła na aukcji (Catalogue... s. 4, poz. 47). Por. też poz. 238.

[228] 129. *Kalendarz stary polski*

Druk nie oznaczony typograficznie. Zapewne jeden z Kalendarzy polskich i ruskich, bardzo rozpowszechnionych w latach 40-tych i 50-tych XVIII w. (zob. K. Kłodzińska: Katalog kalendarzy... s. 210 - 241).

[229] 130. *Rozmowa ziemianina ze sąsiadem*

[Konarski S.]: *Rozmowa ziemianina z sąsiadem o terazniejszych okolicznościach...* B.m.r. Warszawa 1733 (E. XXI, 323; XXVI, 419; W. Konopczyński: *Polscy pisarze polityczni XVIII w.* Warszawa 1966 s. 75 - 81).

K 3757; K 5484; BK 114171 — opr. pperg., u dołu k. tyt.: „M. Działyński CN”.

[230] 131. *Ephemeris historico politica... Cracoviae b.r., po 1701* (E. XXXII, 242)

K ?; BK 133985 — na k. ochronnej: „M. Działyński CN”. Tamże recto: „JWP Augustynowi Działyńskiemu wojewodzie [!] kaliskiemu offert. Działyński C[apitaneus] N[acensis] d. 28 feb. 1734” (Augustyn nie był wojewodzie a starostą nakielskim, w r. 1734 był jeszcze Wojciech Bniński).

[231] 132. *Książka w ktorej monwy napisane [rkps]*

Rkps BK 972 — in 2°, opr. psk. typowa — silva rerum z czasów Jana III i Augusta II. Pierwszy tekst: „Mowa Imosci Pana Szczuki Podkanclerzego WXLL do stanów WXLL w Grodnie d. 12 8bris 1701”. Brak wyraźnych śladów proveniencyjnych.

[232] 133. *Hebdomada sancta*

Hebdomas sancta pii sacerdotis... W I poł. XVIII w. cztery wyd. (E. XVIII, 69). K 6; BK 6.

[233] 134. *Kwestye polityczne*

Radzewski F. [pseud.: Poklatecki]: *Kwestye polityczne obojętne... Augustynowi na Działyniu y kościelcu Działyńskiemu insynuowane...* Poznań 1743 (E. XXVI, 50 - 51).

K 4980 — def.: brak k. 2 - 9; BK 16262 i 16265 — obydwie wyd. kompletne z późniejszą proveniencją. Być może też, że pod tym zapisem kryje się rkps BK 709 — in 8°, na którego grzbiecie znajduje się wyłaczany napis: „Kwestye polityczne Poklateckiego”.

[234] 135. *Książka de rebus moschovitiis*

? Petrycy J. I.: *Historia Moschovitica*. Cracoviae 1641 (E. XXIV, 208).

K 4956; BK 12933 — opr. sk. Dzieło wyszło bez k. tyt. i zakończenia z powodu przerwania druku. Niniejszy egz. pochodzi z bibl. kodeńskiej Sapiehów (dwa ekslibrisy). Jeden z egz. wystawił T. Działyński na aukcji w r. 1847 (Catalogue... s. 4, poz. 48).

[235] 136. *Rewolucyi szwedzkiej historia*

Historia o rewolucyi królestwa szwedzkiego y duńskiego po polsku wyłożona... Warszawa 1752 (E. XVIII, 220).

K 7049; BK 114495 — opr. psk.

[236] 137. Majestat polski

Łapczyński A.: Majestat polski w summaryusz skompendyowany... B. m. 1720, 1739 (E. XXI, 66 - 67).

K 6; BK 6.

[237] 138. Iuramentum mareschalci

Druk nie zidentyfikowany. Może jeden z rękopisów związanych treścią z którąś z konfederacji, gdzie jako pierwszy znajdował się tekst przysięgi marszałka?

[238] 139. Kopersztychy mąztukow

? Fiaschi C.: La singular maniera dell' imbrigliare, atteggiare e ferrare cavalli... In Venetia 1598.

K 6; BK 2684 — opr. perg., na przedniej okładce nr: „71”, na k. tyt.: „Inscriptus catalogo librorum Illmi D. Sigismundi Działyński Palti Brzesten. cap. Juniuladislai.” (oprócz poz. 227 jedyny druk świadczący o istnieniu bibl. Zygmunta Działyńskiego, wojewody brzeskiego kujawskiego i kaliskiego, pradziada Augustyna). Włoski tyt. dzieła był niezrozumiały dla inwentaryzującego w r. 1759, który określił treść na podstawie licznych medziorytów przedstawiających munsztuki — por. też poz. 100. W r. 1790 w bibl. konarszewskiej: „Descriptio frenandi equorum w xiędze 1”.

[239] 140. Manuskryptow in qto ×3 in folio 4 manuskrypt 7

a) Rkps BK 640 — in 4°, opr. perg. zielona. Rachunki gospodarcze majątności runowskiej na Kujawach z lat 1668 - 1669.

b) Rkps BK 643 — in 4°, opr. perg. ziel. Rachunki gospodarcze majątności runowskiej z lat 1670 - 1671. Na wolnych kartach wpisywane rachunki Marianny z Potulickich Działyńskiej, żony Józefa Działyńskiego, i sporadycznie jego samego z lat 1715 - 1726.

c) Rkps BK 408 — in 4°, opr. nowa. Silva rerum z lat 1701 - 1716; rozpoczyna ją: „Copia listu Jasnie Wielmożnego Im Pana Raphała Leszczyńskiego wdy łączyckiego... do seymiku Srzedzkiego... 1701”. Na k. ochronnej maksyma łacińska ręką Augustyna Działyńskiego; stanowi ona powtórzenie zdania zapisanego przez Józefa Działyńskiego na rękopisie BK 956 (poz. 7).

e) Rkps BK 409 — in 2°, opr. nowa. Silva rerum z czasów Augusta II z lat 1701 - 1704; rozpoczyna ją „Prosta ale prawdziwa Stanom Rzplitey Informacya na rozeznanie farbowanych Ichmocsiow PP Sapiehow manifestow w Grodzie Poznańskim uczynionych”. Prawdopodobnie ręką Marcina Działyńskiego.

f) Rkps BK 451 — in 2°, opr. pap. Akta z lat 1750 - 54. Na k. 42v — 44v: „Mowa JWJMC Pana Działyńskiego wojewody kaliskiego na seymie walnym grodzińskim miana w roku 1752”. Brak innych śladów proveniencyjnych.

g) Rkps BK 471 — in 2°, opr. sk. ze zdobieniami (na tylnej okładce Madonna z Dzieciątkiem.). „Annales domus Orzelsciae per Ioannem Orzelski castellanum Rogosnensem capitaneum Costensem conscripti. Anno dni MDCXI”. Annales spisane przez Jana Orzelskiego, dziedzica Runowa, przeleżały zapewne w tej miejscowości do czasu działów rodzinnych Józefa i jego braci Działyńskich w r. 1714 (zob. rkps BK 769 s. 435 - 440), kiedy to mógł je zabrać stamtąd Józef Działyński i wcielić do swojej bibl.

[240] 141. Nowa peregrynacya

? Wolski T. S.: Illustris peregrinatio Ierosolimitana... per Europam, Asiam et Africam... Leopoli 1748 (E. XXXIII, 304 - 305).

K 2370; BK 15259 — opr. psk. zniszczona. Określenie nowa w tyt. miało odróżniać tę peregrynację od starszej i sławniejszej Mikołaja Krzysztofa Radziwiłła (poz. 136). Było też wyd. lwowskie z r. 1737 — obecnie nie ma go w BK, mimo że T. Działyński wystawił jeden egz. tego druku na aukcji w r. 1847 (Catalogue... s. 15, poz. 208, gdzie pomyłkowo chyba wpisano datę wyd. 1757).

- [241] 142. *Grammatyka francuzka z mimiecką*
Opis bibliograficzny zob. poz. 222a.
- [242] 143. *Anatomia moralis*
Skrzetuski J.: *Anatomia moralis...* Posnaniae 1698 (E. XXVIII, 201).
K ô; BK ô.
- [243] 144. *Aureli Symmachi*
Druk nie oznaczony. W BK jest tylko jedno dziełko tego autora. *Epistolarum ad diversos libri X...* Francofurti 1651, które pochodzi z księgozbioru M. Biernackiego, nabytego przez Jana Działyńskiego w r. 1867.
- [244] 145. *Xiążka w parganin biały oprawna*
? Muret M. A.: *Orationum volumina duo...* Vrsellis 1619.
K ô; BK 11601 — opr. perg. biała, z kilkoma notatkami proveniencyjnymi. Na ostatniej stronie: „Ex Bibliotheca Stephani Josephi Radomicki pro tunc Almae Academiae Cracoviensis studiosi Philosophiae et eloquentiae auditoris” (S. J. Radomicki był bratem dziada Anny z Radomickich Augustynowej Działyńskiej).
- [245] 146. *Pamiętne uprowadzenie*
Jabłonowski S. W.: *Pamiętne urowadzenie woyska z cieśni Bukowińskiej...* Zamość 1745 (E. XVIII, 360).
K 4746 — egz. uszkodzony; BK 16064 — z bibl. kodeńskiej Sapiehów (ekslibris z r. 1736).
U góry wyklejki zapiska ręką T. Działyńskiego: „22 lipca od Kozło[wskiego] (E) 1820” (Mateusz Kozłowski bibliotekarz warszawski).
- [246] 147. *Merkuriusz Sarmatiae*
Ossoliński J.: *Mercurius Sarmatiae...* Brunsbergae 1730 (E. XXIII, 483).
K 3838; BK 16242 — opr. psk., na wyklejkach notatki w jęz. niem. i łacińskim z I poł. XVIII w.
- [247] 148. *Thesaurus scientiae*
Geszka P.: *Thesaurus divinae scientiae...* Varsaviae 1758 (E. XVII, 126 - 127).
K ô; BK ô.
- [248] 149. *Manuskrypta oprawne szaro 3*
a) Rkps BK 414 — in 2°, opr. XIX w. „Dyariusz walney rady z uniwersału Jo Kro Mei na termin naznaczony w Warszawie pro die 4-ta Februarii Anno Dni 1710”. Sentencja na k. 1: „Dum esse desiit justicia in Mundo successit status ratio Calamitatum a se”, podobnie jak i znaki na marginesie uczynione ręką Augustyna Działyńskiego. b) Rkps BK 418 — in 4°, opr. pap. „Konfederacya woyska kor. poprzysiężona pod Gorzycami 1715 r.” — brak wyraźnych znaków proveniencyjnych. c) Rkps BK 1058 — in 4°, opr. pap. oryginalna, narożniki wzmocnione później pergaminem. Podręcznik retoryki znaczony herbem Kotwicz Radomickich i monogramem S. R. (Stefan Radomicki). Na k. ostatniej nota: „Haec Rhetorica scripta Anno 1676 commutatione Aestiva[li] sub excellentissimo dno Cwikliński per me Stephanum Josephum Radomicki”.
- [249] 150. *Dźwięk na dziek [?]*
Łoski F. A.: *Dźwięk na wdzięk Opatrzności Boskiej...* Warszawa 1727 (E. XXI, 417 - 418).
K 234; BK 110076 — opr. pperg. późniejsza.
- [250] 151. *Oratie na pochwały regnanta*
Dzieło nie zidentyfikowane.
- [251] 152. *Monita confessoriorum*
Monita ad confessarios pro accipendis confessionibus tempore jubilai praesentis celebrandi deputatos... Varsaviae 1751 (E. XXII, 532).
K ô; BK ô.

[252] 153. Centrum vitae

Centrum vitae Eucharisticus Orbis... Calissii 1727 (E. XIV, 119).

K 2925; BK 111162 — opr. sk. typowa, na przedniej okładce wycisk IHS, na tylnej — MAR.

[253] 154. Jubileuszowa książka

Druk nie oznaczony. Jedna z wielu publikacji z okazji powtarzających się okresowo uroczystości kościelnych. K. 3906 — egz. zdefektowany zawierał na k. 1: „Kazanie na zaczęcie jubileuszu extraordinaryjnego na niedzielę drugą... Roku 1741” (w BK nie mogłem odszukać tego egzemplarza).

[254] 155. Francuzkich xiążk 59

Dziela nie zidentyfikowane.

[pod inwentarzem podpis:] A. Radomicka w[ojewodzina] k[aliska]

